

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Eliška Černá

**Úmluva o ochraně světového kulturního
a přírodního dědictví –
Globální strategie pro dosažení
vyváženého, reprezentativního a
věrohodného Seznamu světového
dědictví**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Vajčner, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Jitka Vlčková, Ph.D.

Praha 2013

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, 15. 3.2013, Eliška Černá

Bibliografická citace

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví [rukopis] :
Globální strategie pro dosažení vyváženého, reprezentativního a věrohodného
Seznamu světového dědictví : bakalářská práce / Eliška Černá ; vedoucí práce :
Mgr. Jiří Vajčner, Ph.D. – Praha, 2013 – 63.

Anotace

Práce se bude zabývat 18 lety fungování Globální strategie pro dosažení vyváženého, reprezentativního a věrohodného Seznamu světového dědictví (Global Strategy for Representative, Balanced and Credible World Heritage List), která má zajistit zachování rozmanitosti statků zapsaných na Seznam světového dědictví. Po 22 letech od podepsání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví bylo poukázáno organizací ICOMOS na přezastoupenost statků kulturního dědictví na úkor statků přírodních a smíšených, také bylo poukázáno na přezastoupenost statků v rozvinutých státech na úkor rozvojových zemí. Globální strategie se snaží o větší rozmanitost Seznamu tak, aby na něm byly ve vyváženém měřítku zastoupeny všechny statky z celého světa. Výsledkem práce bude zhodnocení, jak se Globální strategii daří aplikovat, kam se za 18 let působení posunula a zda celkově plní účel, se kterým byla přijímána.

Klíčová slova

Globální strategie, Úmluva o ochraně světového dědictví, Seznam světového dědictví, statek, ochrana

Abstract

Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

- (Global Strategy for Representative, Balanced and Credible World Heritage List

This work will follow 18 years of implementation of Global Strategy for Representative, Balanced and Credible World Heritage List, which should ensure diversity of monuments inscribed to the World Heritage List. Twenty-two years after the signing of Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, ICOMOS organization pointed to over-representation of cultural properties and underrepresentation of natural and mixed sites as well as over-representation of properties in developed regions and underrepresentation of those in developing world. Main aim of Global Strategy is to balance these cases and also work on credibility and representation of the World Heritage Convention. Outcome of this work will be an evaluation of application of Global Strategy, its shift during 18 years of its existence and an evaluation of effectiveness and usefulness of it.

Keywords

Global Strategy, World Heritage Convention, World Heritage List, property, protection

Počet znaků: 81 080

Poděkování

Mé poděkování patří rodině, která mě neustále podporovala a umožnila mi dojít až k sepsání této práce. Dále mé poděkování patří mým přátelům, kteří mě podpořili a stáli při mně. V neposlední řadě patří mé poděkování panu **Mgr. Jiřímu Vajčnerovi, Ph.D.**, mému vedoucímu práce, který mi otevřel nové obzory a díky svému přístupu mě nasměroval a dovedl až k dopsání práce. Patří mu můj dík za podporu, radu a vřelý přístup.

Obsah

Úvod	7
1. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví	9
1.1. Struktura Úmluvy	11
2. Cesta ke vzniku Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví	15
2.1. Pozitiva a negativa Úmluvy o ochraně kulturního a přírodního dědictví	16
3. Cesta ke vzniku Globální strategie	19
3.1. Statky s vysokým potenciálem k vyvážení Seznamu světového dědictví	21
3.2. Akční plán	22
3.3. Ustavení menších pracovních skupin	23
3.4. Ustavení jednotné identity statků světového dědictví, Operační směrnice	23
3.5. Indikativní seznamy, nominační dokumentace a podpora členských států	24
4. Výsledky Globální strategie v letech 1994 – 2004	26
4.1. Strategický plán „pěti C“	30
5. Výsledky Globální strategie v letech 2005 – 2008	37
6. Budoucnost Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví	39
Závěr	41
Seznam použitých zkratk	45
Seznam literatury	46
Přílohy	49

Úvod

Tato práce vznikla na základě revize a hodnocení Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (dále jen Úmluva) v rámci oslav 40. výročí od podpisu této smlouvy a 20. výročí od zápisu prvních kulturních statků v České republice na prestižní Seznam světového dědictví UNESCO. Při této příležitosti proběhlo v České republice několik konferencí týkajících se především prezentace kulturních statků chráněných touto Úmluvou, ale byla také zmíněna potřeba návratu k původní myšlence vyvážené, reprezentativní a věrohodné ochrany světových statků. Tuto myšlenku během let 1972-1993 Seznam světového dědictví zcela nenaplnoval, a proto byla v roce 1994 přijata Globální strategie jako nástroj naplnění myšlenky vyváženého, reprezentativního a věrohodného Seznamu světového dědictví. K této myšlence se rovněž vyjádřil tehdejší prezident českého komitétu ICOMOS doc. PhDr. Josef Štulc na konferenci o Úmluvě UNESCO o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví a jejím naplňování v České republice, která proběhla 18. 4. 2012 v nové budově Národního muzea. Doc. Štulc zde upozornil na rizika komercializace a politizace světového dědictví chráněného Úmluvou a především na nutnost návratu k vzájemné solidaritě mezi státy.

Globální strategie pro dosažení vyváženého, reprezentativního a věrohodného Seznamu světového dědictví (dále jen Globální strategie) je plán, který zjišťuje vyrovnanost zastoupení jednotlivých typů statků (kulturních, přírodních, smíšených) a jejich zastoupení v jednotlivých regionech. Tento plán je tvořen výsledky tematických studií a setkání odborníků, které probíhají od roku 1994 a zabývají se vždy konkrétní lokalitou či konkrétním typem statku. Výsledky těchto průzkumů jsou prezentovány Výboru světového dědictví, který na jejich základě sestavuje Operační směrnice, které jsou prováděcím předpisem Úmluvy. Globální strategie tak slouží jako katalyzátor zlepšování reprezentativnosti Seznamu světového dědictví.

Tato práce se bude v první řadě zabývat vývojem Globální strategie, bude sledovat úspěchy a neúspěchy, kterých do dnešní doby dosáhla, a s kterými se potýkala. Naznačíme pozitivní a negativní dopady Globální strategie a celé Úmluvy. Pro porozumění problematice Globální strategie bude také nutné vysvětlit strukturu a fungování organizace UNESCO a vztahy mezi jednotlivými orgány, institucemi a organizacemi. Důležitou částí práce budou analýzy a průběžná hodnocení Globální strategie a poukazování jak na jednotlivá úskalí UNESCO reagovalo. V rámci těchto analýz budou zdůrazněny prostředky, které byly přijímány k vyváženosti Seznamu světového dědictví v podobě akčních plánů a strategií přímo souvisejících

s důvěryhodností Seznamu světového dědictví. Na závěr práce nahlédneme do budoucích plánů a celkově zhodnotíme úspěchy Globální strategie.

1. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

První idea vytvoření mezinárodního hnutí na ochranu kulturního a přírodního dědictví přišla již po I. světové válce. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví¹, která byla přijata na 17. zasedání Generální konference UNESCO dne 16. 11. 1972, vznikla z myšlenky dvou hnutí: první z nich se zaměřovalo na ochranu kulturních statků a druhé na ochranu přírodního dědictví. Vznikla tak unikátní Úmluva, která reflektuje ochranu přírodních a kulturních statků a zároveň se stará o zachování vyváženosti mezi těmito dvěma faktory.

Myšlenka, kterou Úmluva přináší, je sdílet úsilí mezinárodního společenství chránit, zachovat a předat dalším generacím kulturní a přírodní dědictví s celosvětově významnou hodnotou. Podpisem Úmluvy se každý stát zavazuje nejen k ochraně světových kulturních a přírodních památek, ale také k ochraně národních památek na svém území². K ochraně těchto památek učiní smluvní stát vše „*při maximálním využití svých vlastních zdrojů, a tam, kde je to vhodné, spolu s mezinárodní pomocí a spoluprací, zejména finanční, uměleckou, vědeckou a technickou, jakou bude moci obdržet.*“³ Další povinnosti smluvních stran jsou konkretizovány přímo v Úmluvě a to v člancích 4, 5, 6, 11, 16, 17, 18, 29 a dále jsou rozváděny v Operačních směrnicích k naplňování Úmluvy o ochraně světového dědictví. Tyto povinnosti jsou následující:

- a) zajistit označení, ochranu, zachování, zhodnocení a předávání kulturního a přírodního dědictví nacházejícího se na jejich území budoucím generacím a pomáhat při tomto úkolu dalším státům Úmluvy, které o to požádají;
- b) přijmout politiku usilující o funkční zapojení kulturního a přírodního dědictví (dále jen „dědictví“) do života nynější společnosti;
- c) zahrnout ochranu dědictví do komplexních plánovacích programů;
- d) vytvořit služby pro ochranu, zachování a prezentaci dědictví s příslušnými zaměstnanci a prostředky pro výkon těchto služeb;
- e) rozvíjet vědecké a technické studie, výzkum a metody práce, jimiž lze čelit nebezpečím, která dědictví ohrožují;

¹ Kompletní text Úmluvy v českém jazyce naleznete v příloze.

² 1. a 2. čl. Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 159/1991 Sb.

³ 4. čl. Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 159/1991 Sb.

- f) přijmout vhodná právní, vědecká, technická, správní a finanční opatření na ochranu dědictví;
- g) podporovat vytváření nebo rozvoj národních či regionálních vzdělávacích středisek v oblasti ochrany, zachování a zhodnocení dědictví, stejně jako vědecký výzkum v těchto oblastech;
- h) nepodniknout svévolně žádná opatření, jež by mohla přímo či nepřímo poškodit dědictví nacházející se na území jiného smluvního státu Úmluvy;
- i) předložit Výboru světového dědictví soupis (dále jen indikativní seznam) statků, které by mohly být zapsány na Seznam světového dědictví;
- j) pravidelně přispívat do Fondu světového dědictví částkou, o jejíž výši rozhodne Valné shromáždění členských států Úmluvy (její výše přitom nesmí překročit výši 1 % členského příspěvku daného státu do rozpočtu UNESCO);
- k) podporovat vznik národních veřejných a soukromých nadací nebo sdružení, jejichž cílem je poskytovat dary ve prospěch ochrany světového dědictví;
- l) napomáhat mezinárodním kampaním, jejichž cílem je získat další dodatečné finanční prostředky pro Fond světového dědictví;
- m) usilovat o to, aby zejména výchovnými a informačními programy se u jejich obyvatelstva posilovala úcta ke kulturnímu a přírodnímu dědictví chráněnému podle Úmluvy a vědomí jeho hodnoty; mají též informovat veřejnost o hrozbách, kterým je toto dědictví případně vystaveno;
- n) poskytovat informace Výboru světového dědictví o provádění Úmluvy a o stavu svých statků⁴

⁴ Převzato z KUČOVÁ 2009, 30-32, na základě Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví 159/1991 Sb.

1.1. Struktura Úmluvy

Úmluva o ochraně světového dědictví vznikla v rámci Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)⁵ a jejím posláním je přispívat k vzájemnému porozumění a sblížení mezi národy na základě mezinárodního rozvíjení výchovné, vzdělávací, vědecké a kulturní činnosti.

Aby mohla být Úmluva prováděna, vzniklo několik orgánů, které jsou ustaveny v samotné Úmluvě. Jsou jimi: Valné shromáždění, Výbor světového dědictví, Sekretariát světového dědictví a poradní orgány.

Valné shromáždění smluvních států Úmluvy o ochraně světového dědictví (General Assembly) se schází jednou za dva roky, kdy přebírá zprávu od Výboru světového dědictví a vyjadřuje se k ní. Mimo přebírání zpráv zejména určuje výši příspěvku do Fondu světového dědictví a přijímá dokumenty strategického významu týkající se světového dědictví.

Výbor světového dědictví (World Heritage Committee)⁶ je mezivládní výbor pro ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty. Je tvořen 21 smluvními státy, které jsou voleny na Valných shromážděních. Volby fungují na systému cyklické výměny určité části smluvních stran.

„Členství státu ve Výboru je šestileté, přičemž v posledních letech se stabilizovala praxe, že státy dobrovolně zkracují svůj mandát na čtyři roky, aby byla umožněna větší rotace členství a posílila se kolektivní globální odpovědnost za naplňování Úmluvy“⁷

Řádné zasedání Výboru světového dědictví (dále jen Výbor) se koná jednou ročně a jeho program obsahuje velké množství témat, od běžných rozpočtových přes obecně metodická témata až k řešení konkrétních otázek vážících se k jednotlivým statkům a sestavování Seznamu světového dědictví. Výbor je proto nejdůležitější složkou v rámci struktury Úmluvy. Výsledky jednání Výboru, které jsou založeny na vědeckých poznacích odborníků, se předkládají Valnému shromáždění. Výbor je hlavním subjektem odpovědným za naplňování myšlenek a cílů Úmluvy.

Výbor se zabývá především strategickými plány do budoucnosti a otázkami, které vznikají jako reakce na nově vzniklé problémy. Takové reakce realizuje na základě studií poradních orgánů. Současné strategické cíle jsou shrnuty do seznamu tzv. „5Cs“. Tento název je odvozen od anglických slov, která můžeme

⁵ Organizace UNESCO je součástí Organizace spojených národů (OSN).

⁶ čl. 8, 9, 10, 13 Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 159/1991 Sb.

⁷ KUČOVÁ 2009, 35.

volně přeložit jako věrohodnost, péče o zachování statků, zefektivnění a posilování schopností a dovedností, komunikace, zvyšování úlohy místních obyvatel a komunit⁸, které nejlépe definují podstatu strategie. Úkolem Výboru je tuto strategii neustále udržovat aktuální, vzhledem k posunům v současném světě. Právě touto a Globální strategií se tato práce bude primárně zabývat.

Veškeré zápisy z jednání Výboru jsou volně k dispozici na webové adrese www.whc.unesco.org.

Sekretariát Výboru světového dědictví (The Secretariat to the World Heritage Committee)⁹ funguje jako administrativní těleso Výboru světového dědictví. Jeho starostí je správa webového portálu whc.unesco.org, organizace seminářů a konferencí, zajišťuje korespondenci s členskými státy, připravuje zasedání Výboru a zpracovává dokumentaci. Sekretariát (od roku 1992 též nazývaný Centrum světového dědictví) je tak reálným centrem informací a koordinátorem veškerých záležitostí týkajících se Světového dědictví. Z podstaty plnění úkolů Centrum světového dědictví úzce spolupracuje s poradními orgány.

Poradní orgány (Advisory Bodies). V článku 14 Úmluvy jsou mezi poradní orgány zařazeny: Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování kulturních statků (ICCROM), Mezinárodní rada pro památky a sídla (ICOMOS) a Světová unie pro ochranu přírody (IUCN). Mezi jejich úkoly patří poradenství v oblastech jejich odborné působnosti, vytváření podkladů pro Výbor, napomáhání rozvoji a provádění Globální strategie a v případě ICOMOS a IUCN hodnocení statků navržených k zápisu na Seznam světového dědictví.

ICOMOS – Mezinárodní rada pro památky a sídla je mezinárodní nevládní organizace, která vznikla na základě Benátské charty a „jejíž úlohou je podporovat uplatňování obecné teorie, metodologie a vědeckých postupů v rámci zachování architektonického a archeologického dědictví.“¹⁰ Organizace je sdružením odborníků vědeckých disciplín, které jsou přímo svázány s památkovou péčí a kromě nadnárodního centra má své národní sekce. Na mezinárodní úrovni je ICOMOS zastřešující mezinárodní organizací pro otázky teorie a praxe památkové péče a proto byl zvolen jako poradní orgán UNESCO, který má na starosti přípravu vědeckých studií předkládaných na zasedání Výboru a poradní právo v otázce zápisu statku na Seznam světového dědictví.

IUCN - Světová unie pro ochranu přírody je podobně jako ICOMOS nejvýznamnější mezinárodní organizace pečující v tomto případě o přírodu a

⁸ Credibility, Conservation, Capacity building, Communication, Community.

⁹ čl. 14 Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 159/1991 Sb.

¹⁰ KUČOVÁ 2009, 43.

přírodní zdroje. „Hlavním posláním IUCN je ovlivňovat, povzbuzovat a podporovat nejrůznější subjekty na celém světě k ochraně celistvosti a rozmanitosti přírody a zajistit spravedlivé a udržitelné využívání přírodních zdrojů.“¹¹ Ve vztahu k Úmluvě funguje jako hlavní poradní orgán v otázce zápisu přírodního dědictví na Seznam světového dědictví a spolu s organizací ICOMOS připravuje vědecké podklady Výboru.

ICCROM – Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování kulturních statků tzv. Římské středisko. Jak z názvu vyplývá, jedná se o mezivládní organizaci, která se zabývá restaurováním a konzervováním movitých a nemovitých památek, včetně šíření osvěty v této oblasti. Zároveň ICCROM sdružuje odborníky ze všech kulturních sfér a zajišťuje tak jejich dialog a vzdělávání. V rámci struktury UNESCO funguje ICCROM jako poradní orgán ve věci vzdělávání, restaurování a konzervování statků a po odborné stránce posuzuje žádosti o mezinárodní pomoc, které předkládají smluvní státy Úmluvy.

Seznam světového dědictví (World Heritage List) je seznam nejvýznamnějších světových statků, které spojuje splnění požadavku na „výjimečnou světovou hodnotu“¹². Takové „dědictví je odkazem minulosti, s nímž žijeme v současnosti a který předáme budoucím generacím. Naše kulturní a přírodní dědictví je nenahraditelným zdrojem života a inspirace. Je základem našeho jednání, měřítkem uvažování, základem naší identity.“¹³ Seznam světového dědictví je výsledkem spolupráce mezi členskými státy, Výborem a poradními orgány a tvoří tak nejrepresentativnější vzorek světového dědictví. Aktuální Seznam nalezneme na webových stránkách Centra světového dědictví <http://whc.unesco.org/en/list/>.

Indikativní seznam lokalit pro nominace k zápisu na Seznam světového dědictví (Tentative List) je seznam statků, které každý členský stát bez početního¹⁴ omezení navrhuje k zápisu na Seznam světového dědictví. Každý návrh, který je předložen k zápisu na indikativní seznam musí obsahovat nejzákladnější informace o navrhovaném statku a k němu se vážící podrobnou

¹¹ KUČOVÁ 2009,45.

¹² V anglické verzi „*Oustanding universal value*“. Kritéria pro uznání vynikající univerzální hodnoty jsou přesně daná Operačními směrnici, které vydává a aktualizuje Výbor.

¹³ „*Heritage is our legacy from the past, what we live with today, and what we pass on to future generations. Our cultural and natural heritage are both irreplaceable sources of life and inspiration. They are our touchstones, our points of reference, our identity.*“ WORLD HERITAGE INFORMATION KIT 2008, 5.

¹⁴ Statky zapsané na Seznam jsou bez početního omezení, nicméně i statek zapsaný na indikativní seznam musí splňovat charakteristiky výjimečné světové hodnoty. Tím se počet statků zapsaných na indikativních seznamech výrazně omezuje.

nominační dokumentaci¹⁵. Globální strategie nově nastavila podmínku nejen důkladného zmapování statků navrhovaných na indikativní seznam, ale i vytvoření plánu budoucího nakládání se statkem (tzv. Management Plan). Indikativní seznam není v Úmluvě přímo zaveden, ale vychází z článku III. odst. 11 a je ukotven v Operačních směrnicích, které přesně definují požadavky k zápisu statku na indikativní seznam.

¹⁵Proces přípravy pro zápis statku na indikativní seznam je zveřejněn na webových stránkách Ministerstva kultury České Republiky http://www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy/unesco/harmonogram-pro-internet_final.doc, vyhledáno dne 23. března.

2. Cesta ke vzniku Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Ve 20. letech 20. stol., po skončení I. světové války, začalo mít Společenstvo národů obavy o rostoucí ohrožení kulturního a přírodního dědictví. Navzdory mnoha diskusím a vypracovaným zprávám s návrhy na ochranu dědictví nebyla podepsána žádná konkrétní mezinárodní úmluva nebo dokument. K prvnímu zlomu došlo v roce 1959, kdy UNESCO zahájilo úspěšnou mezinárodní kampaň za přesunutí chrámů Abu Simbel¹⁶. Komplex chrámů stál v místech dnešní Assuánské přehrady v Egyptě. Na žádost Egyptského a Súdánského parlamentu byly zahájeny záchranné akce, došlo k rozložení chrámů, přesunutí do nové lokality a opětovnému složení chrámů, včetně důkladných archeologických výkopů. Další úspěšnou mezinárodní kampaní vyvolanou organizací UNESCO byla obnova Benátek po ničivé povodni v roce 1966. Tyto dvě kampaně a zkušenosti z II. světové války přiměly světové společenství k rychlému přijímání kroků, které by zajistily, aby se podobné katastrofy nemohly opakovat.

„Na základě zkušenosti, že mezinárodní společenství je schopné podniknout konkrétní opatření na záchranu kulturního a přírodního dědictví a dohodnout i určité principy pro jeho ochranu, byl v roce 1965 na konferenci v Bílém domě ve Washingtonu navržen vznik Nadace světového dědictví, která by podporovala mezinárodní spolupráci směřující k zachování mimořádně významných přírodních oblastí a historických památek pro současné i budoucí pokolení. Myšlenka spojit péči o přírodní a kulturní dědictví lidstva a jeho ochranu v jednom instrumentu byla plně logická – vycházela z postoje, že se člověk a příroda vzájemně ovlivňují a že kulturní dědictví neexistuje mimo přírodu, a proto je nezbytná společná péče o toto dědictví a jeho ochrana.“¹⁷

Později vypracované návrhy organizace ICOMOS a IUCN, které se zabývaly otázkou ochrany přírodního a kulturního dědictví byly předloženy na konferenci OSN o životním prostředí konané ve Stockholmu. V návaznosti na tyto návrhy a diskuzi na konferenci vznikl návrh textu Úmluvy¹⁸, která byla 16. listopadu 1972 přijata na 17. zasedání generální konference UNESCO v Paříži jako Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví¹⁹.

Nedlouho po přijetí Úmluvy vznikl Mezivládní výbor světového dědictví a po vyřešení procedurálních pravidel bylo na Seznam světového

¹⁶ STEINER/FREY 2011, 2.

¹⁷ KUČOVÁ/VLČKOVÁ 2012, 229.

¹⁸ Návrh na text Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví byl zpracován a předložen organizacemi ICOMOS a IUCN.

¹⁹ <http://whc.unesco.org/en/convention/#Brief-History>, vyhledáno dne 9. února.

dědictví zapsáno prvních dvanáct položek. V roce 1978 Seznam obsahoval tyto statky: Národní historická lokalita L'Anse aux Meadows, Národní park Nahanni (Kanada), souostroví Galapágy, Město Quito (Ekvádor), Skalní kostely Lalibela, Národní park Simien (Etiopie), Aachen – katedrála (Německo), Historické centrum Krakova, Wieliczka – solné doly (Polsko), Ostrov Goree (Senegal), Národní park Mesa Verde, Yellowstonský národní park (USA).²⁰

2.1. Pozitiva a negativa Úmluvy o ochraně kulturního a přírodního dědictví

Úmluva a s ní spojený Seznam světového dědictví má význam nejen pro upozornění na prestižní památky, rozvoj turistického ruchu v lokalitách, ale má i mnoho dalších funkcí, spojených především s ochranou statků a tím jejich zachování pro budoucí generace.

Jednou z hlavních myšlenek Úmluvy je spolupráce členských států na ochraně a zachování zapsaných statků. Statky jsou chápány, jako nedělitelné dědictví celého lidstva tzn., že se sice takové statky nachází na území jednotlivých států, ale jsou vnímány jako světové dědictví, nikoliv národní. Výbor světového dědictví tak primárně podporuje ochranu statku státem, na jehož území se statek nachází, ale pokud takový stát nemá síly na finanční, vědecké nebo technologické zajištění ochrany statku vyzývá Výbor k mezinárodní pomoci členských států. Podporuje proto vzájemnou pomoc států nejen u statků, které se rozkládají na území dvou a více států (tzv. přeshraniční nominace)²¹, ale i mezistátní pomoc, kdy stát který pomáhá, nemusí být přirozeným způsobem zainteresován na pomoci jinému statku.

„Úmluva tak klade důraz na vysoce morální hodnoty, jimiž jsou zodpovědnost, solidarita a závazky vůči budoucím generacím. Aby však nebyla jen krásnou, avšak ryze idealistickou proklamací, využívá Výbor zápisy na Listinu i jako účinný ekonomický nástroj.“²²

Vedle solidarity a péče o statky s sebou zápis statku na Seznam nese i celkový rozvoj dané lokality, kdy dochází ke zvýšení turistického ruchu, zaměstnanosti, příjmů státu a hospodářskému rozvoji. Právě kvůli těmto aspektům v 80. – 90. letech 20. století celosvětově vzrostl význam Úmluvy.

²⁰ CC-78/CONF.O10/10, 7-8.

²¹ Zápis statků přehraniční povahy je v současné době Výborem podporován. Dochází tak nejlépe k naplňování myšlenky spolupráce členských států. Příklad takového transnacionálního návrhu může být společný česko-slovenský návrh kulturního statku Památek Velké Moravy – Slovanského hradiště v Mikulčicích a kostela sv. Margity v Kopčanech.

²² ŠTULC 2002, 242.

Konkrétně viditelná a obecně známá pozitiva Úmluvy jsme tedy nastínili, ovšem nesmíme opomenout ani zvýšený zájem v péči o statky a prohloubení pozitivního vztahu dnešního lidstva k přírodě a ke kulturním hodnotám. Mezinárodní spolupráce v oblasti péče o statky vede ke zlepšení komunikace mezi členskými státy a tím pádem k lepší výměně vědeckých informací, metod, technologií a poznatků. Komunikace na takové úrovni pomohla zvláště v rozvoji smýšlení o ochraně statků v rozvojových členských státech. Toto prosazování ideje udržitelného vývoje lidstva vedlo v mnoha státech k „vytvoření, u ostatních vedla ke značnému zvýšení prestiže národních systémů ochrany přírody a krajiny.“²³

Neodmyslitelná, ale méně viditelná pomoc Výboru se projevuje zvláště v jeho zásadách v ohrožených lokalitách. Výbor poskytuje expertní pomoc a diplomatická řešení v místech, kde dochází k významné, až vykořisťující těžbě surovin (těžba uranu v národním parku Kakadu v Austrálii), vybíjení chráněných živočichů (mise do parků subsaharské Afriky ohrožované pytláctvím) či ničení kulturních statků v důsledku ideové nebo náboženské nesnášenlivosti (mise do Afgánistánu a vyjednávání s Talibanem).

Z výše zmíněného vyplývá, že UNESCO má být právem na co hrdé, zasazuje se totiž o ochranu statků, mezinárodní stmelování, pomoc rozvojovým státům, zvyšování prestiže statků, povědomí o nich a zvyšování rozvoje v konkrétních lokalitách.

I přes všechny pozitivní proklamace se ale Úmluva dostává do krize a rozevírají se pomyslné nůžky.

*„V jednáních Výboru začínají jednoznačně převažovat hlediska politická nad kulturními. Výbor jen s velkými obtížemi čelí ekonomicky motivovaným tlakům signatářských států na další a další zápisy na Listinu. Dosažený počet 730 zapsaných statků je právem považován za hroživě inflační.“*²⁴

I když si je Výbor tohoto problému vědom a přistoupil ke strategiím, které mají tento fakt změnit, tak můžeme stále (s odstupem více než 10 let) tento názor považovat za aktuální. Výbor začal v poslední době všemi prostředky usilovat o vyváženost zápisu na Seznam, nicméně vyvážit Seznam do ideální podoby bude velmi složité. Země s dlouhou civilizační a historickou tradicí mají na svých územích daleko více jedinečných památek než státy s velkou rozlohou a počtem obyvatel. V souvislosti s bilancí rozloha vs. počet zapsaných statků můžeme uvést následující příklad: Itálie (rozloha 301 338 km²) se 47 zápisy na Seznamu světového dědictví a Španělska (504 782 km²) se 44 zápisy na Seznamu světového dědictví x Indie (3 287 590 km²) se 30 zápisy na Seznamu světového dědictví a Brazílie (8 511 965 km²) s 19 zápisy na Seznamu světového dědictví. Z tohoto přehledu jasně vyplývá

²³ ŠTULC 2002, 242.

²⁴ ŠTULC 2002, 243.

nerovnoměrnost bilance mezi zapsanými statky a rozlohou státu. Další obtíž, kterou musí Výbor světového dědictví řešit je, že řada rozvojových zemí není schopna důsledně zmapovat stav statků, připravit nominační podklady a garantovat potřebnou úroveň péče o své dědictví jak po stránce finanční, tak po stránce odborné. Výbor v tomto ohledu přistoupil alespoň na dílčí podporu rozvojových zemí pořádáním odborných meetingů v těchto lokalitách a podporuje vzájemnou pomoc vyspělých států rozvojovým státům.

Pozitivní pomoc hospodářskému rozvoji státu a s ním spojenému turistickému ruchu v lokalitě nemůžeme vidět pouze jednostranně. I tento uváděný pozitivní vliv má svá negativa, se kterými se Výbor jen těžko vyrovnává. Zviditelnění státu a rozvoj turistického ruchu vede státy k přizpůsobení požadavků turistů. „*Paradoxně dochází k situacím, kdy zápis a jím generovaný příliv turistů znamenají zánik či přinejmenším vážné ohrožení hodnot, pro které bylo místo zapsáno.*“²⁵ Dochází tak například k přímému narušování statků nebo jeho okolí novou hotelovou výstavbou²⁶.

Právě pozitivy, negativy a s nimi spojenou vyvážeností a reprezentativností Seznamu se Výbor v současné době zabývá nejvíce a řeší ho pomocí plánu Globální strategie.

²⁵ ŠTULC 2002, 243.

²⁶ Například zbourání tradičních domů v nepálském Káthmándú, připravovaný projekt hotelového komplexu na vrcholu Machu Picchu a způli realizovaný projekt hotelové výstavby v archeologicky cenných lokalitách Angkor Watu.

3. Cesta ke vzniku Globální strategie

„V 80. – 90. letech 20. století celosvětově vzrostl význam Úmluvy a zápisu statků na Seznam světového dědictví zejména poté, co se prokázal rostoucí zájem tuzemských i zahraničních turistů o tato mimořádně cenná místa jako o atraktivní cíl jejich individuálních či skupinových cest.“²⁷ Mnohé státy proto na tuto poptávku rychle reagovaly a vytvořily nominační dokumentaci pro nejvýznamnější statky, které se nacházely na jejich území a tím dosáhly řady úspěšných zápisů.

„V důsledku stoupající geografické i tematické disproporce Seznamu světového dědictví byly na konci 90. let 20. století a na začátku 21. století Výborem a Valným shromážděním smluvních států Úmluvy přijaty strategické dokumenty, jejichž cílem je, aby Seznam, na němž začalo neúměrně převažovat především evropské kulturní dědictví, byl geopoliticky i kulturněhistoricky lépe vyvážen a obsahoval skutečně vynikající příklady všeho, co lidstvo a příroda vytvořily ve všech částech světa. S tímto cílem vznikla Globální strategie pro dosažení vyváženého reprezentativního a věrohodného seznamu světového dědictví.“²⁸

Bylo zřejmé, že Seznam světového dědictví byl od počátku stavěn téměř výhradně na monumentálních památkách a ignoroval fakt, že se za posledních 20 let vyvíjely nejen vědecké znalosti, ale i duševní postoje k pojmu světového dědictví a spolu s tím i vnímání a pochopení dějin lidské společnosti. Významně se posunul i způsob, jakým různé společnosti nahlížely na vlastní hodnoty, historii, vztahy a styky, které udržovaly s jinými společnostmi. V roce 1972 byla myšlenka zachování kulturního dědictví zaměřena z velké míry na zachování architektonických památek. Nicméně od té doby se studia dějin umění a architektury, archeologie, antropologie a etnologie přesunula od zkoumání jednotlivých izolovaných památek k výzkumu kulturních seskupení, která měla vlastní způsoby myšlení, systém znalostí, způsob života, víru a představy o minulosti a současnosti. Nad každým jednotlivým statkem by se proto mělo přemýšlet nejen jako nad individuálním odkazem, ale jako statkem, který vznikl v určitém prostředí za určitých kulturních a historických podmínek a který je zároveň celkově zasazen do většího kulturního rámce.

Před vznikem Globální strategie bylo provedeno mnoho pokusů a vysloveno mnoho úvah nad zajištěním nejlepší cesty, která by vedla k zajištění reprezentativní podstaty Seznamu světového dědictví a tudíž jeho důvěryhodnosti. Tyto pokusy ovšem selhaly, protože se vědecká obec nemohla

²⁷ KUČOVÁ, VLČKOVÁ 2012, 230.

²⁸ KUČOVÁ, VLČKOVÁ 2012, 230.

shodnout na jeho koncepci. Hlavní neshoda v konceptu Globální studie²⁹ panovala hlavně v uchopení tohoto problému. V roce 1991 předložil ICOMOS tzv. Kanadskou tematickou strukturu jako model pro Globální studii. Tento model byl postaven na základě ilustrace kanadské historie. Výbor světového dědictví tento model odmítl, protože se domníval, že by přístup Globální studie měl mít smíšené časové a hlavně tematické pojetí. Na stejném zasedání předložili řečtí odborníci svůj schematický rámec pro Globální studii, který byl postaven na chronologickém systému s přihlédnutím na specifické regionální problémy. I když se řecký systém blížil současnému pojetí, ani jeden z návrhů nebyl Výborem přijat a hledání ideálního konceptu Globální strategie pokračovalo.

Globální strategie byla nakonec ustavena na základě jednání expertů nad „*Globální strategií a tematickými studii o reprezentativnosti světového dědictví*“, které proběhlo v červnu roku 1994. Výsledky tohoto jednání byly přijaty Výborem na jeho 18. zasedání, které proběhlo 12. – 17. listopadu 1994 v thajském Phuketu. Kromě přejmenování Globální studie na Globální strategii přijal Výbor dokument „*Framework for a Global Study*“ (Pracovní rámec pro Globální studii), vytvořený organizací ICOMOS, která se zabývala hlavními rozdíly v nevyváženosti Seznamu³⁰. Tyto rozdíly ICOMOS charakterizoval následujícím způsobem:

- Článek I. Evropa je přezastoupena na úkor zbytku světa.
- Článek II. Historická jádra měst a sakrální statky jsou přezastoupeny na úkor ostatních typů statků.
- Článek III. Křesťanství je přezastoupeno na úkor ostatních náboženství a vyznání.
- Článek IV. Některé historické periody jsou přezastoupeny na úkor prehistorie a 20. století.
- Článek V. „Elitní“ architektura je přezastoupena na úkor lidové architektury.
- Článek VI. Veškeré současně přežívající kultury – speciálně tradiční – v jejich hloubce, bohatství, komplexnosti a rozmanitosti vztahů s okolím, byly na seznamu zastoupeny velmi málo. Jedině tradiční osídlení bylo zahrnuto na Seznamu jen pro svou architektonickou hodnotu a nehledělo se při tom na jeho ekonomický, sociální, symbolický a filozofický rozměr nebo jeho vztah s okolím a přírodou. K takovému ochuzení kulturního výrazu lidské společnosti došlo kvůli zjednodušení rozdílu mezi kulturním a přírodním statkem. Toto zjednodušení nebralo zřetel

²⁹ Jedná se o studii, která byla Výborem později přijata pod názvem Globální strategie (viz. dále).

³⁰ ICOMOS 2004, 9.

na fakt, že ve většině lidských společností právě krajina, která byla tvořena nebo přetvářena lidmi v ní žijícími, byla hybatelem kulturního vyjádření.³¹

Současně s předložením charakteristiky těchto rozdílů předložila expertní skupina seznam statků, které mají vysoký potenciál na vyvážení těchto rozdílů a akční plán pro budoucí jednání a smýšlení Globální strategie.

3.1. Statky s vysokým potenciálem k vyvážení Seznamu světového dědictví

Na základě podrobných studií Seznamu světového dědictví došli odborníci k závěru, že Seznam přehlíží stále žijící kultury, etnografické a archeologické krajiny a mnoho oblastí lidské činnosti, které mají potenciál výjimečné světové hodnoty. Předložený seznam potenciálních statků má brát v potaz hlavně široké antropologické souvislosti jako např.: pohyb obyvatel (migrace, kočování), lidské osídlení a způsoby obživy, technologický vývoj, lidskou interakci s okolím, kulturní soužití jednotlivých skupin a spiritualitu a její tvůrčí vyjádření.³² K těmto typům statků proběhlo několik odborných diskuzí jako např. Expertní jednání o cestách jako součásti kulturního dědictví (Španělsko, 1994)³³, Expertní jednání o dědictví vodních kanálů (Kanada, 1994)³⁴, Expertní jednání o karibských pevnostních systémech (Kolumbie, 1996)³⁵.

Několik dalších jednání proběhlo nad tématem kulturních krajin, kterým je přikládána vysoká důležitost pro budoucí vyváženost Seznamu. Kulturní krajina jako samostatný typ statku byla poprvé přijata na 16. zasedání Výboru v roce 1992. V rámci přijetí této kategorie muselo dojít i k dílčím úpravám Operačních směrnic, tak aby se zajistilo uznání výjimečné světové hodnoty v rámci interakce mezi lidmi a přírodním prostředím. K tématu kulturních krajin proběhlo do roku 2001 celkem 13 expertních jednání a prakticky každé z nich poskytlo konkrétní doporučení týkající se uznávání, identifikace, ochrany a správy kulturních krajin v jejich regionálním zázemí.³⁶

³¹ WHC-94/CONF.0003/INF.6, 3-4.

³² ICOMOS 2004, s. 10 a Zpráva WHC-94/CONF.0003/INF.6, 6.

³³ Toto jednání identifikovalo cesty s náboženskou tematikou, obchodní stezky, vojenské kampaně, cesty související se sportem nebo cesty, které jsou pořádány opakovaně. ICOMOS 2004, 10.

³⁴ Toto jednání definovalo kanály jako projev lidského projektování vodních cest a přetváření a integrace kulturní krajiny pro potřeby člověka. Současně jsou projekty vodních kanálů projevem národního bohatství, hospodářského a průmyslového vývoje, rozvoje v oblasti projektování a turismu. ICOMOS 2004, 10.

³⁵ ICOMOS 2004, 10.

³⁶ RÖSSLER 2001, 2-3.

Jednání, která proběhla, se tematicky dají rozdělit do několika skupin: jednání o výjimečné světové hodnotě kulturní krajiny, zemědělské kulturní krajiny, regionální kulturní krajiny a klimatické kulturní krajiny.³⁷ Úspěchem jednání o kulturních krajinách a tím i celé Globální strategie je, že od roku 1993 mnoho členských států identifikovalo potenciál kulturních krajin a zařadilo je na své indikativní seznamy nebo byly přímo přijaty na Seznam světového dědictví.³⁸

V roce 1997 a 1998 proběhlo odborné setkání na Fidži a jednání, které zhodnocovalo dosavadní realizace Globální strategie v Nizozemí, na kterých byla probírána otázka původních mytických míst, navigačních cest a míst spojených s navigací, archeologické a historické lokality lidského osídlení, místa ekonomické a spirituální výměny a místa Tichomoří s kontinuitou mezi minulostí a současností. Vyhodnocující zpráva shledala dosavadní přístup pozitivním a podpořila tematická a srovnávací expertní jednání.³⁹

3.2. Akční plán

Při vzniku Globální strategie byl navržen Akční plán, který je *de facto* plánem realizace jednotlivých kroků Globální strategie na současné i budoucí statky chráněné Úmluvou tak, aby vedl k zajištění největších rozdílů, které byly popsány v Pracovním rámci pro globální strategii. Tento Akční plán hovořil o ustavení mnoha malých skupin, které se budou zabývat tematickými studii; vytvoření indikativních seznamů jednotlivých členských států; revizi pojmu výjimečná světová hodnota; zpřístupnění dosavadního vědeckého bádání, aktivní podpoře účasti členských států, které nemají žádné nominované statky na Seznamu stejně tak jako států, které ještě nepodepsaly Úmluvu; omezení srovnávacích studií v oblastech, které jsou již dobře zmapovány v mezinárodní vědecké literatuře a místo toho zaměření pozornosti na méně probádané celky, které by přispěly k vyváženosti Seznamu⁴⁰; změně kritérií Operačních směrnic. Všechny tyto návrhy byly postupně v rámci Globální strategie projednávány, přijímány a využívány.

³⁷ Jednání o vinicích a asijské rýžové kulturní krajině; středoamerické, východoevropské, africké, andské kulturní krajině; pouští krajině a systému oáz, krajině posvátných asijských hor.

³⁸ např. za Českou republiku byl v této kategorii na Seznam světového dědictví přijat v roce 1996 Lednicko-Valtický areál.

³⁹ ICOMOS 2004, 11.

⁴⁰ Návrh v publikaci M. Léona Pressouyrea „La Convention du patrimoine mondial vingt ans après“, který se o tomto problému zmiňuje poprvé. (Volně přeloženo Úmluva o světovém dědictví dvacet let poté. Anglická a francouzská verze <http://whc.unesco.org/fr/activites/564/>).

3.3. Ustavení menších pracovních skupin

Novou cestu k dosažení vyváženého Seznamu světového dědictví představoval návrh na ustavení mnoha malých skupin odborníků, které se budou zabývat tematickými studiiemi v daných lokalitách. Tento nový přístup ke studiu světových statků se tak odvrátil od dosavadní cesty, kdy byla využívána jedna nevládní organizace a výsledky byly prezentovány na velkých konferencích (které by byly v tomto případě nákladné a neproduktivní). Výbor světového dědictví došel k závěru, že jediná organizace nemůže zaručit rozmanitost přístupů, která je v případě Globální strategie nad míru potřebná, kdežto malé skupiny se úzce zaměří na nové nebo málo známé aspekty dědictví a zvláště pak na málo zastoupené regiony jako je Afrika nebo Tichomoří. Takové skupiny budou svou práci prezentovat na regionálních nebo sub-regionálních setkáních a budou na nich účastni místní odborníci, odborníci mezinárodní vědecké obce, kteří se zabývají příslušným problémem a státy, které nejsou členy Úmluvy, ale týká se jich takové setkání. Tato setkání, která budou organizována vždy se specifickým účelem, budou svolávána Centrem světového dědictví a společností ICOMOS.

Současně s postupem ustavování menších pracovních skupin a zpracování lokálních tematických studií, musela být zlepšena i komunikace v rámci účastníků a organizací spjatých s Úmluvou. K ustavení komunikace jako důležitého prvku ochrany světového dědictví došlo v roce 2002 přijetím Budapešťské deklarace a strategie „5Cs“, které se věnuje kapitola 4.1.

3.4. Ustavení jednotné identity statků světového dědictví, Operační směrnice

Současně s přijetím Globální strategie chtěl Výbor světového dědictví rozšířit definici světového dědictví tak, aby lépe odráželo celé spektrum světového kulturního a přírodního dědictví a poskytlo tak komplexní rámec a metodologii pro provádění Úmluvy. Tato nová vize přesahuje úzké definice dědictví a snaží se rozpoznat a chránit lokality, kde se projeví ukázky lidského soužití s pozemky, lidská interakce a kulturní soužití s okolím a spirituální a výtvarný projev člověka.⁴¹

Statek, který má být zapsán na Seznam světového dědictví, musí splňovat charakteristiku výjimečné světové hodnoty, která je paragrafem 49 aktuálního znění Operačních směrnic k naplňování Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví popsána následovně: *„představuje takový mimořádný kulturní a/nebo přírodní význam, který přesahuje národní hranice; je to hodnota stejně cenná pro současné, jakož i pro budoucí generace lidstva*

⁴¹ WORLD HERITAGE INFORMATION KIT 2008, 15.

jako celku. Z toho důvodu je stálá ochrana tohoto dědictví nesmírně důležitá pro mezinárodní společenství jako takové.“ Současně se splněním podmínky výjimečné světové hodnoty musí statek navrhaný na zápis na Seznam splňovat alespoň jedno z kritérií daných Operačními směrnicemi.

„Vlastní Operační směrnice jsou na základě odborných diskusí Výboru a jeho poradních organizací, tj. ICOMOS, ICCROM a IUCN, a v návaznosti na rozvíjející se praxi a zkušenosti s tématem světového dědictví dílčím způsobem zpřesňovány, doplňovány a aktualizovány...“⁴² Ve vztahu k přijetí Globální strategie byly Operační směrnice nově upraveny v roce 1994 tak, aby podpořily přijímání těch statků, které by vyvážili rozdíly v Seznamu. Změny se promítly v synchronizaci anglické a francouzské verze směrnic, změně některých frází ve prospěch prosazování univerzální hodnoty a živých kultur a v podpoře méně restriktivního výkladu těchto směrnic.⁴³ V současné době se tato snaha promítla do Operačních směrnic tím způsobem, že se v roce 2004 proměnilo rozdělení Operačních směrnic z původních šesti kritérií kulturních a čtyř kritérií přírodních na jednu sadu deseti kritérií, která obsahují kulturní i přírodní aspekty a umožňují tak lepší prostupnost statků a tím pádem umožňují přijmout i statky jako jsou např. kulturní krajiny, tradiční kultury atd.⁴⁴

3.5. Indikativní seznamy, nominační dokumentace a podpora členských států

Rozhodující pro Globální strategii je snaha povzbudit státy, aby se staly smluvními stranami této Úmluvy a připravily indikativní seznamy a nominace těch statků, které nejsou v současné době dobře zastoupeny na Seznamu světového dědictví.⁴⁵ Na indikativní seznam může členský stát bez početního omezení nominovat veškeré statky, které splňují podmínku výjimečné světové hodnoty. K nominaci na indikativní seznam musí stát vyplnit předepsaný formulář a ten poté diplomatickou cestou předat Centru světového dědictví.⁴⁶ Pro zápis na Seznam světového dědictví musí být k navržené lokalitě vytvořena podrobná nominační dokumentace⁴⁷, jejíž součástí je Management Planu. Oba tyto kroky jsou předepsány a jejich postup je přesně popsán v Operačních směrnicích.

⁴² KUČOVÁ, VLČKOVÁ 2012, 229.

⁴³ Zpráva WHC-94/CONF.0003/INF.6, 7-8.

⁴⁴ <http://whc.unesco.org/en/criteria/>, vyhledáno dne 8. března 2013.

⁴⁵ WORLD HERITAGE INFORMATION KIT 2008, 15.

⁴⁶ Operační směrnice odst. 66 a 67.

⁴⁷ Nominační dokumentace musí obsahovat úvodní informační resumé, identifikaci a popis památky či lokality, odůvodnění hodnot pro zápis a srovnávací analýzu, stav zachování a faktory ovlivňující památku či lokalitu, informace o monitoringu, dokumentace, kontakty a odpovědné osoby, podpis jménem nominujícího státu a přílohy (KUČOVÁ 2009, 69).

Pro nominační dokumentaci je nově stěžejní dokument, který byl povinně ustanoven Výborem na konci 90. let 20. století, který se nazývá „Management Plan“. Tento plán nakládání se statkem je materiál, který je vyžadován jak pro nově navrhované statky, tak pro statky, které jsou již na Seznamu zapsány a je v něm podrobně popsána nejen dosavadní péče o statek, ale i budoucí plán nakládání se statkem. Výbor tak chce zamezit razantním a s výjimečnou světovou hodnotou neslučitelným zásahům, které byly popsány v kapitole Pozitiva a negativa Úmluvy o ochraně kulturního a přírodního dědictví. Vedle těchto zásahů chce Výbor zajistit i péči o statek z hlediska klimatických změn a zamezit tak zátěži projednávání stavu statků již zapsaných a předejít tak časové a finanční náročnosti těchto jednání. Povinnost vytvořit nominační dokumentaci přímo vyplývá z Úmluvy a je dále upravována Operačními směrnici.⁴⁸

Součástí Globální strategie bylo i omezení počtu návrhů k zápisu:

„Aby Výbor zlepšil zeměpisné rozložení statků a vyváženost mezi kulturním a přírodním dědictvím na Seznamu, rozhodl o omezení počtu návrhů k zápisu na jeden stát za rok a současně stanovil počet návrhů, které budou projednávány v průběhu jeho řádného zasedání. Toto omezení celkového počtu projednávaných návrhů na zápis bylo diktováno též snahou Výboru konkrétní nominované statky hodnotit do hloubky, což při vysokém počtu návrhů každý rok bylo z časových důvodů neproveditelné.“⁴⁹

Stav jednotlivých statků, které jsou na Seznamu zapsány, je kontrolován pravidelným monitoringem, který dokumentuje stav statku a je periodicky předkládán (1x za šest let) Výboru k posouzení. První etapa odevzdání této dokumentace proběhla v roce 2000-2006⁵⁰ „a to pro statky zapsané na Seznam do roku 1998. Další etapa, tentokrát již pro všechny zapsané statky byla pro náš region [Evropa a Severní Amerika] Výborem vyhlášena na jeho 36. zasedání v roce 2012 a bude v nejbližších měsících zaměstnávat pracovníky zapojené do tohoto procesu na ústřední, krajské i místní úrovni.“⁵¹

⁴⁸ Hlava II. Úmluvy a Operační směrnice odst. 132/5.

⁴⁹ KUČOVÁ, VLČKOVÁ 2012, 230.

⁵⁰ Operační směrnice odst. 203.

⁵¹ KUČOVÁ, VLČKOVÁ 2012, 233.

4. Výsledky Globální strategie v letech 1994 – 2004

Účinnost Akčního plánu, který byl přijat v 90. letech 20. stol. byla revidována a potvrzena na 28. zasedání Výboru. V rámci tohoto zasedání se také projednaly a vyhodnotily studie, které provedly ICOMOS a IUCN na počátku 21. století, a které nastavily další směřování Globální strategie.⁵²

28. zasedání Výboru, které proběhlo na přelomu června a července 2004 v čínském městě Suzhou se ve svém 13. bodě zabývalo výhradně hodnocením účinnosti Globální strategie a jejím naplňováním za uplynulých 10 let. „*Globální strategie se spoléhá na regionální a tematické definice a analýzy kategorií dědictví výjimečné světové hodnoty, podporuje státy, aby se staly členy Úmluvy o ochraně světového dědictví a aby vytvářely indikativní seznamy a nominace k zápisu na Seznam.*“⁵³ Naplňování Globální strategie je nejlépe čitelné na přehledu geografického rozložení kulturního, přírodního a smíšeného dědictví v pěti oblastech ustavených organizací UNESCO (viz Tabulka – Rozložení statků ve světových oblastech v letech 1994 - 2004).

Oblasti	Kulturní dědictví		Přírodní dědictví		Smíšené dědictví	
	1994	2004	1994	2004	1994	2004
Afrika	14	28	18	30	1	2
Arabské státy	42	53	2	3	1	1
Asie a Tichomoří	49	99	24	39	7	9
Latinská Amerika a Karibik	40	74	13	30	3	3
Evropa a Severní Amerika	160	328	31	47	5	8
Celkem	305	582	88	149	17	23

Tabulka – Rozložení statků ve světových oblastech v letech 1994 - 2004

⁵² KUČOVÁ 2009, 63.

⁵³ „*The Global Strategy relies on regional and thematic definitions and analyses of categories of heritage of outstanding universal value, encourages more countries to become States Parties to the World Heritage Convention and to develop Tentative Lists and nominations of properties for inscription on the List.*“ WHC.04/28.COM/13, 1.

Z Tabulky - Rozložení statků ve světových oblastech v letech 1994 - 2004 vyplývá následující:

- Obecně se zvýšil nárůst všech statků ve všech oblastech s tím, že nejnižší nárůst byl v oblasti Arabských států. V ostatních oblastech byl nárůst téměř nebo více než dvojnásobný.
- Dalším významným ukazatelem je počet zapsaných statků v oblasti Evropy a Severní Ameriky, kde došlo k velkému počtu zápisů. Tento trend byl ovlivněn hlavně brzkým přistoupením členských států k Úmluvě a jejich přístupnosti k údajům a informacím, vysokými odbornými znalostmi potřebnými k sestavení nominační dokumentace a zajištění úspěšného zápisu na Seznam.
- V oblasti Latinské Ameriky a Karibiku se zdvojnásobil počet zapsaných přírodních statků, kdežto v ostatních oblastech se počet zapsaných přírodních statků zvýšil 1,5 – 1,7 násobně.
- Nárůst počtu zapsaných smíšených statků byl sice v porovnání s ostatními typy statků nejmenší, přesto se odborníci shodují na tom, že alespoň k takovému nárůstu došlo díky strategii zaměřené na kulturní krajiny, jejichž nominace byly v období 1994 – 2004 preferovány.
- Rovnováha se nemusí týkat počtu statků zapsaných na Seznam. Nadměrný počet statků ve prospěch jedné kategorie nebo oblasti může na veřejné mínění, členské státy a partnery Úmluvy působit jako nerovnováha a tím pádem nedůvěryhodnost Seznamu. Nicméně musíme vzít v potaz, že Seznam musí reflektovat výjimečnou rozmanitost lidského dědictví.

Další analýza fungování Globální strategie v letech 1994 - 2004 se týkala počtu nově připojených států k Úmluvě. Z této analýzy vyplývá, že procento států, které přijalo Úmluvu a které současně nemá žádný zapsaný statek na Seznamu, kleslo. Procento členských států, které předložily indikativní seznamy, vzrostlo z 53% na 75% (k červnu 2004 tak udělalo 132 ze 177 členských států). Současně se vrůstajícím počtem indikativních seznamů vzrostl i počet členských států v závislosti na počtu zapsaných statků (v roce 1994 mělo 56 členských států zapsáno 1-3 statky, 30 členských států mělo zapsáno na Seznam 4-10 statků a 7 členských států 11 a více statků. Tato čísla se proměnila na 66, 44 a 19).⁵⁴

Tyto výsledky potvrzují stanoviska, která zdůraznila analýza organizací ICOMOS a IUCN. Statky splňující podmínku výjimečné světové hodnoty nejsou na světě rozprostřeny rovnoměrně. Nicméně mezi lety 1994-2004 došlo k posunům v reprezentativnosti, vyváženosti a důvěryhodnosti Seznamu např.

⁵⁴ WHC.04/28.COM/13, 1-4.

díky snížení počtu členských států, které nemají na Seznamu zapsaný žádný statek a zvýšení počtu členských států, které předložily indikativní seznam.⁵⁵

V roce 2000, na 24. zasedání Výboru v australském Cairns, byly organizace ICOMOS a IUCN požádány o vytvoření analýzy statků zapsaných na Seznam světového dědictví a indikativních seznamů, která měla zmapovat jejich chronologický, geografický a tematický základ. Výsledkem této analýzy bylo „poskytnout členským státům jasný přehled současné situace a nastínit pravděpodobné trendy v krátkodobém a střednědobém horizontu s důrazem na identifikaci málo zastoupených kategorií“.⁵⁶

Studie organizace ICOMOS zjistila, že rozdíly, které v Seznamu světového dědictví existují, se dají rozdělit do dvou kategorií: strukturální a kvalitativní. Strukturální nedostatky se týkají nedostatečné technické kapacity k podpoře kandidatury na Seznam. Nedostatek takové kapacity, která by byla schopna posoudit výjimečnou světovou hodnotu statků nebo nedostatek vhodného právního nebo manažerského zázemí, které buď jednotlivě, nebo kolektivně brání rozvoji nominací. Druhá hlavní překážka ve vyváženosti Seznamu je kvalitativní, kdy stát nedisponuje finanční nebo odbornou kapacitou na identifikaci, posouzení a hodnocení statků s výjimečnou světovou hodnotou. Těmto státům by se proto mělo primárně pomáhat pořádáním seminářů a vytvořením vhodného prostředí pro diskuzi.⁵⁷

ICOMOS v podstatě identifikoval stejné rozdíly v zastoupenosti jednotlivých typů statků jako ve studii Pracovní rámec pro globální strategii. Řešení nabízí v povzbuzení výzkumu identifikace zdrojů kulturního dědictví jednotlivých členských států tak, aby Seznam vystihl všechny civilizační změny, které v dané lokalitě proběhly. V tomto směru vidí cestu v pečlivém sestavování indikativních seznamů. Další cestu, kterou by měl Výbor podpořit je identifikace statků, které jsou buď málo zastoupeny, nebo nejsou zastoupeny vůbec a tím vznikne prostor pro další nominace na indikativní seznamy členských států. Současně ICOMOS navrhl plán, kterým by se členské státy měly vydat:

- 1) Ustavit věrohodný indikativní seznam pro každý členský stát
- 2) Optimalizovat úspěšnost nominací na Seznam světového dědictví
- 3) Ustanovit nové Operační směrnice
- 4) Dosáhnout udržitelnosti světového dědictví na základě trvalé ochrany a zachování statků

⁵⁵ WHC.04/28.COM/13, 2-3.

⁵⁶ „...provide States Parties with a clear overview of the present situation, and likely trends in the short- to medium- term with a view to identifying under-represented categories“ WHC.04/28.COM/13, 4.

⁵⁷ ICOMOS 2004, 43.

5) Zvýšit povědomí o Úmluvě o ochraně světového dědictví⁵⁸

Tento plán navrhuje krátkodobé a střednědobé akce, které jsou vyžadovány od členských států, Výboru a poradních orgánů. ICOMOS se domnívá, že pokud budou tyto cíle splněny, dojde k pokroku ve vyváženosti, důvěryhodnosti a reprezentativnosti Seznamu světového dědictví.⁵⁹

Výsledky studie IUCN byly oproti výsledkům ICOMOS povzbudivější. Organizace IUCN shledala, že zastoupení smíšených lokalit pokrývá téměř všechny oblasti a lokality na světě a tím poskytují poměrně vyvážený obraz smíšeného světového dědictví jak v oblasti typů statků, tak v oblasti regionálního zastoupení. Poměrně velké mezery ovšem stále zůstávají v přírodním dědictví, kdy na Seznamu nejsou rovnoměrně zastoupeny tropické a polární oblasti, oblasti pastvin, savany, jezerní systémy, tundry a polární pouště

Na základě analýz Seznamu organizacemi ICOMOS a IUCN si Výbor uvědomil, že i když vzrůstá počet členských států a jimi navrhovaných indikativních seznamů, nevede tento trend k vyšší reprezentativnosti, vyváženosti a důvěryhodnosti Seznamu světového dědictví. V reakci na toto konstatování vyzval Výbor organizace ICOMOS a IUCN ve spolupráci s příslušnými vědeckými institucemi, vládními i nevládními organizacemi a dalšími vhodnými partnery k usilovné práci na vytvoření akčního plánu, který podpoří identifikaci kulturních, přírodních a smíšených statků, které splňují podmínky výjimečné světové hodnoty. Tento Akční plán se týká všech členských států, Výbor si ovšem uvědomuje, že je třeba brát zřetel na pomoc rozvojovým státům a k tomuto jednání také vyzval. Aby došlo k vyvážení Seznamu, je třeba připravit statky k zápisu na Seznam, tak aby prošly podrobným nominačním řízením (další cíl).⁶⁰

⁵⁸ ICOMOS 2004, 46.

⁵⁹ WHC.04/28.COM/13, 4-8.

⁶⁰ WHC.04/28.COM/13, 13-14.

4.1. Strategický plán „pěti C“

Vedle programu Globální strategie pro vyvážený, důvěryhodný a reprezentativní Seznam světového dědictví Výbor ve spolupráci s poradními orgány a dalšími organizacemi vytváří Strategický plán pro udržitelnost světového dědictví. Tento plán se do značné míry shoduje s Globální strategií, ale současně podchycuje aspekty, které nejsou pro úspěšnost Globální strategie přímo nutné. Důležitým mezníkem v tomto Strategickém plánu bylo přijetí tzv. Budapešťské deklarace o světovém dědictví (Budapešť, 2002). Tuto deklaraci, která vznikla u příležitosti 30. výročí vzniku Úmluvy, přijaly všechny členské státy a součástí deklarace je i výzva státům, které Úmluvu ještě nepodepsaly, aby tak učinily hned, jak to bude možné. Mimo výzvy k podepsání Úmluvy je součástí Budapešťské deklarace i výzva k vytvoření indikativních seznamů, udržení rovnováhy mezi uchováním statků a rozvojem daných lokalit a spolupráci na poli ochrany světového dědictví. Novinku, kterou Budapešťská deklarace ustavuje, je strategický plán „4Cs“ (čtyři C)⁶¹, který byl na 31. zasedání Výboru rozšířen ještě o jedno C a vznikl tak plán, který je dnes známý jako „5Cs“ (pět C).⁶² Cílem tohoto plánu je dosáhnout důvěryhodnosti Seznamu (credibility), zefektivnit budování schopností a dovedností (capacity building), zvýšit úlohu místních obyvatel (communities), zlepšit komunikaci v rámci Úmluvy (communication) a péči o zachování statků (conservation). Jméno plánu je odvozováno od označení těchto cílů v anglickém jazyce.

4. 1. 1. Conservation – Péče o zachování statků

Podpisem Budapešťské deklarace se Výbor a členské státy zavázaly k naplňování „účinné[ho] uchování statků náležejících ke světovému dědictví.“⁶³

4. článek Úmluvy o ochraně světového dědictví mluví o „povinnosti zajistit označení, ochranu, zachování, prezentování a předávání budoucím generacím.“⁶⁴ K naplnění tohoto poslání vytvořilo UNESCO složité zázemí, které se společnými silami stará o zachování statků pro budoucí generace. K sledování zachovalosti statků světového dědictví a jejich výjimečné světové

⁶¹ Budapešťská deklarace o světovém dědictví ke stažení na stránkách Ministerstva kultury České republiky http://www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy/unesco/deklarace/sv_t-d_dictv_-_obecn_Budape_sk_deklarace_o_sv_tov_m_d_dictv_1.doc, vyhledáno dne 28. března 2013.

⁶² KUČOVÁ 2009, 37.

⁶³ Budapešťská deklarace o světovém dědictví.

⁶⁴ 4. čl. Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 159/1991 Sb.

hodnoty slouží on-line informační systém, který obsahuje pokročilý systém vyhledávání podle statků, regionů, členských států, roku zapsání na Seznam, typu hrozby atd. Systém velkou měrou přispívá k rychlé orientaci ve stavu statků a k rychlejšímu rozhodování o budoucích aktivitách a tím pádem pomáhá členským státům ve zlepšení ochrany statků viz <http://whc.unesco.org/en/activities/691/>.⁶⁵

Organizace, které mají na starost provádění výzkumných a dokumentačních prací, zajišťování technické pomoci, vzdělávání a osvětu o zachování světového dědictví jsou následující: organizace ICCROM sleduje zachovalost statků světového dědictví mající kulturní hodnotu a současně zkoumá žádosti o mezinárodní pomoc v rámci konzervace statků. Na sledování zachovalosti statků se současně s organizací ICCROM podílí i organizace ICOMOS a zachovalost přírodního dědictví sleduje organizace IUCN.⁶⁶

K zachování statků světového dědictví nemalou měrou přispívají i partneři, kterými jsou vládní, nevládní a soukromé organizace a vlastníci, kteří projevují zájem a podílejí se na správě statků světového dědictví. V roce 2002 přijal Výbor Iniciativu pro spolupráci na poli zachování světového dědictví⁶⁷ (dále jen iniciativa PACT) jako prostředek nového přístupu Úmluvy k partnerství s nevládními organizacemi, občanskou společností a podnikatelskou sférou. Smyslem přijetí iniciativy PACT bylo zajistit efektivní systém pomoci soukromého sektoru Úmluvě a vytvořit tak dlouhotrvající ochranu, včetně činností směřujících k zachování statků světového dědictví, vzdělávání a další pomoci Centru světového dědictví. Partneři iniciativy PACT se mohou na ochraně statků světového dědictví podílet podporou probíhajících akcí v lokalitě světového dědictví, mohou sponzorovat lokální projekty (např. v lokalitách, které jsou zařazeny na Seznam světového dědictví v ohrožení), podporovat a financovat dlouhodobé projekty programu světového dědictví nebo podporovat vzdělávací projekt Young People's World Heritage a zvyšovat tak povědomí o světovém dědictví mezi mladými lidmi. Mimo otázky zachování statků se iniciativa PACT podílí na realizaci strategického plánu „5Cs“. Zajišťováním zlepšování intelektuálních a technických zdrojů a zajišťováním finančních zdrojů vytváří lepší podmínky pro zachování světového dědictví⁶⁸.

K udržení a kontrole zachovalosti statků v ohrožení slouží proces aktivního sledování statků, který je zaveden přímo v Operačních směrnících, ods. 169, který hovoří o „*aktivním sledování některých statků světového dědictví, které*

⁶⁵ www.whc.unesco.org/en/soc, vyhledáno dne 31. března 2013.

⁶⁶ Operační směrnice odst. 32 – 37.

⁶⁷ World Heritage Partnership for Conservation Initiative

⁶⁸ <http://whc.unesco.org/uploads/pages/documents/document-38-2.pdf>, vyhledáno dne 4. května 2013.

jsou v ohrožení. Za tímto účelem musí smluvní státy předložit Výboru nejpozději 1. února, prostřednictvím Sekretariátu, specifické zprávy a studie dopadu pokaždé, kdy dojde k výjimečným okolnostem nebo když jsou zahájeny práce, které by mohly mít dopad na zachovalost statku.⁶⁹ Během 40 let trvání Úmluvy bylo předloženo a prozkoumáno několik tisíc zpráv o zachovalosti statků. Tyto zprávy poukázaly na faktory ovlivňující výjimečnou světovou hodnotu, celistvost a autentičnost statků a současně předložily řadu nápravných opatření a jejich časový harmonogram. Na základě těchto zpráv se Výbor rozhoduje o vyřazení statku ze Seznamu světového dědictví, navržení dodatečných opatření nutných k ochraně statku nebo přesunutí statku ze Seznamu světového dědictví na Seznam světového dědictví v ohrožení.

4. 1. 2. Capacity building – Zefektivnění a posilování schopností a dovedností:

Podpisem Budapešťské deklarace se Výbor a členské státy zavázaly k „provádění efektivních opatření zajišťujících rozvoj kapacit pro podporu porozumění Úmluvě o světovém dědictví, její provádění a nástrojů s tím spojených, včetně pomoci při přípravě návrhů pro zápis statků do Seznamu světového dědictví“⁷⁰

5. článek Úmluvy mluví o „přijetí všeobecné politiky zaměřené na posílení úlohy kulturního a přírodního dědictví v životě společnosti a začlenění ochrany tohoto dědictví do komplexních plánovacích programů.“⁷¹ K naplnění tohoto poslání byla v roce 2011 Výborem schválena Strategie pro zefektivnění a posilování schopností a dovedností (dále jen strategie). Tato strategie má za úkol zlepšit znalosti, schopnosti, dovednosti a chování lidí (kapacit), kteří jsou zodpovědní za správu a zachování dědictví; zlepšit institucionální struktury a procesy; zlepšit vztahy mezi statky a jejich lokalitami s důrazem na benefity, které z tohoto vztahu plynou.

Kapacitami, o kterých strategie mluví, jsou myšleni jednotlivci (praktici), instituce, společenství a sítě lidí z oboru péče o statky, tvořící pracovní skupiny se snahou o zlepšení správy statků. Tyto skupiny (kapacity) by měly podporovat zachovávání a řízení statků tak, aby byla zachována jeho výjimečná světová hodnota a aby bylo světové dědictví prospěšné společnosti a naopak.

Vize, se kterou byla strategie přijímána, je taková, že by mělo existovat společenství jednotlivců, institucí, komunit a sítí lidí, kteří budou úzce spojeni

⁶⁹ Operační směrnice odst. 169.

⁷⁰ Budapešťská deklarace o světovém dědictví.

⁷¹ 5. čl. Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 159/1991 Sb.

s péčí o statky světového dědictví a budou působit na uvědomělost obyvatel statku s výjimečnou světovou hodnotou. Praktici budou moci lépe chránit a spravovat světové dědictví. Instrukce budou schopny poskytnout lidské zdroje a právní a finanční podporu pro účinné zachování a řízení statků. Společensví a síť budou informovat o statcích a budou tím dbát na zachování statků.

Pro naplnění této vize ustanovila strategie vzdělávací systém, při kterém bude podporovat vzdělávání jednotlivých skupin. Praktici (jednotlivci a menší skupiny, které mají na starost správu a zachování statku) budou informováni o naplňování Úmluvy, indikativních seznámech, nominacích atd., budou vzděláváni v otázkách zachování a řízení statků (plánování, provádění doporučení a sledování statků), v otázkách technických a vědeckých a v otázkách využití místních zdrojů a správy lokality. Instrukce (členské státy, Výbor, poradní orgány a další instrukce, které nesou zodpovědnost za rozvoj, řízení a zachování statků světového dědictví) budou informovány a vzdělávány v legislativních otázkách, v otázkách postupů a realizace doporučení, v otázkách financování a využívání lidských zdrojů a znalostí. Společensví a síť lidí (místní obyvatelé) budou informovány a vzdělávány v otázkách vzájemných výhod a propojení mezi komunitou a statkem, spravování majetku a udržováním konzervačních procesů.

Na provádění strategie se podílejí zainteresované instrukce jako např. členské státy, poradní orgány, Centrum světového dědictví, Centrum UNESCO, univerzitní programy, místní vzdělávací programy, předsednictví UNESCO atd. Velmi důležitou roli v posilování schopností a dovedností, odborné přípravě a vzdělávání hrají členské státy, které pořádají dlouhodobé i krátkodobé kurzy a školení na téma zajištění světového dědictví. Členské státy pro zajištění takového programu úzce spolupracují s univerzitami a vzdělávacími instrukcemi, ale také s poradními organizacemi ICCROM, ICOMOS a IUCN, které poskytují odborné zajištění vzdělávacích aktivit, workshopů, školení a kurzů. Mimo odborného zázemí pro vzdělávání zajišťují poradní orgány odborné podklady pro zvyšování a zefektivňování schopností a dovedností. O koordinaci a organizaci workshopů a seminářů se stará Centrum světového dědictví, které následně vydává zprávy o jejich průběhu. Na propojení programů posilování kapacit světového dědictví a dalších programů UNESCO pracuje Centrum UNESCO a současně pracuje i na rozvoji výzkumu a vzdělávání ve všech oblastech UNESCO, jehož nedílnou součástí světové dědictví je. Pro propojení programu zefektivnění kapacit světového dědictví s univerzitním prostředím a místním vzděláváním existují speciálně zaměřené programy.

Je důležité poznamenat, že navrhovaná opatření nejsou určena k provádění jednou organizací nebo skupinou organizací. Strategie spíše poskytuje rámec pro akce a orientuje se na mezinárodní, regionální nebo národní aktéry, které

mají vytvořit regionální a národní strategie budování schopností a dovedností. Záměrem této strategie je poskytnout rámec možností těm, kteří se chtějí na budování kapacit podílet, tak aby mohli přispět co nejvíce strategickým způsobem.⁷²

4. 1. 3. Communication – Komunikace:

Podpisem Budapešťské deklarace se Výbor a členské státy zavázaly k naplňování „rozv[oje] komunikace s veřejností za účelem posílení její citlivosti, participace a podpory pro světové dědictví.“⁷³

Posilováním komunikace je míněna komunikace jako nástroj zvyšování povědomí o Úmluvě a znalostí zachování statků a jeho řízení, dále komunikace s partnery a donátory a předávání informací školám a vzdělávacím systémům, které se zabývají zvyšováním povědomí o Úmluvě. Komunikací je zde myšlena i výměna informací mezi stranami Úmluvy a poradními orgány, rovněž jde o výměnu dokumentů a informací mezi těmito účastníky. V neposlední řadě se k tomuto bodu strategie 5Cs řadí i výměna informací mezi odborníky a veřejností. I když tento bod Budapešťské deklarace nebyl nijak dál rozvíjen a diskutován, je jasné že hraje důležitou roli ve fungování celé Globální strategie a Úmluvy.⁷⁴

4. 1. 4. Communities – Zvyšování úlohy místních obyvatel:

Podpisem Budapešťské deklarace se Výbor a členské státy zavázaly k zvýšení „úlohy místních obyvatel a komunit v naplňování myšlenek Úmluvy“⁷⁵

Nejen Výbor světového dědictví si uvědomuje nutnost zapojit do svých strategií místní komunity. Důraz na zapojení komunit je kladen i organizací UNESCO, které nese zodpovědnost za dodržování lidských práv a svobod. Pro UNESCO je dodržování lidských práv jednou z hlavních priorit a podpora komunit skrze Úmluvu tak naplňuje tuto prioritu. Těžiště zapojení komunit do strategických plánů Úmluvy ovšem leží v kooperaci při zachování statků světového dědictví. Předseda 22. zasedání Výboru Koïchiro Matsuura se k této

⁷² WHC-11/35.COM/9B, 1-7.

⁷³ Budapešťská deklarace o světovém dědictví.

⁷⁴ WHC-07/31.COM/13A, 5.

⁷⁵ KUČOVÁ 2009, 37.

tematicke vyjádřil následovně a shrnul tak důležitou roli, kterou lokální komunity sehrávají v ochraně statků světového dědictví:

„Bez porozumění a podpory ze strany široké veřejnosti a bez respektu a denní péči místních komunit, které jsou opravdovými strážci světového dědictví, nebude k ochraně statku stačit ani nekonečné množství finančních prostředků, ani armáda odborníků.“⁷⁶

Mnohé světové dědictví má velký ekonomický, kulturní a spirituální význam pro místní komunity a je situováno v místech, která mají domorodí obyvatelé právo vlastnit a využívat. Důležitou roli ve spojení místních obyvatel a lokality zde hrají kulturní krajiny, které jsou na Seznam nominovány pro jejich ekonomický, sociologický, kulturní a spirituální potenciál právě díky domorodým obyvatelům a místním komunitám.⁷⁷

Důvodem k ustanovení páteho C byla potřeba sladit potřeby místních obyvatel s ochranou lokality, v níž se statek zapsaný na Seznam světového dědictví nachází. Mimo to jsou místní komunity úzce svázány s potřebou zachování statku, zefektivňování schopností a dovedností a komunikace a zvýšení důvěryhodnosti lokality i celého Seznamu světového dědictví. Současně si Výbor světového dědictví uvědomil, že zapojením místních obyvatel do své strategie se shoduje s osvědčenými mezinárodními postupy. V roce 2007 na 31. zasedání Výboru na Novém Zélandu byl proto strategický plán čtyř C rozšířen o další C v podobě zapojení místních komunit, které by se na naplňování Úmluvy měly podílet a současně by se nemělo jednat v rozporu s jejich zájmy nebo s jejich úplným vyloučením.

Místními komunitami jsou v tomto případě myšleni nevládní účastníci, kteří se formují v menší skupiny, složené z domorodců, místních nebo tradičních obyvatel. Takovými účastníky mohou být nevládní organizace, kmeny, soukromé podniky nebo lokální autority. Tyto skupiny by měly být přirozeně zainteresovány na dané lokalitě a současně nemusí sdílet oficiální státní stanoviska.

Zkušenosti ukázaly, že k dlouhodobému úspěchu vede podpora místních komunit, které se na zachování statků přímo podílejí a využívají k tomu nejen obecně známé konzervační techniky a znalosti, ale i své vlastní. Na druhou stranu to mohou být právě komunity, které mohou (chtěně i nechtěně) pracovat proti zachování statku např. protože není v jejich zájmu, aby se stala lokalita chráněným územím, které s sebou nese mnoho výhod, ale i omezení. Dalšími důvody mohou být naopak přehnaně vysoká očekávání od statutu chráněné lokality, kdy poté dojde k deziluzi místních obyvatel. Z těchto pro a proti

⁷⁶ WHC-07/31.COM/13B, 3.

⁷⁷ ALBERT/RICHON/VINALS/WITCOMB 2012, 16.

vyplývá, že je důležité komunity do strategických plánů přijmout, podpořit je, ale současně je i usměrnit ve svém konání.⁷⁸

4. 1. 5. Credibility – Věrohodnost:

Podpisem Budapešťské deklarace se Výbor a členské státy zavázaly k „*Posilová[ní] důvěryhodnost[i] Seznamu světového dědictví jako reprezentativního a geograficky vyváženého dokladu o kulturních a přírodních stacích světově výjimečné hodnoty.*“⁷⁹

Věrohodnost je jedním z hlavních cílů Globální strategie. Je proto příznačné, že byla ještě zdůrazněna v rámci programu strategie 5Cs. Dosáhnutí věrohodnosti nemá konkrétní plán jako tomu je u předcházejících C, ale zato má celkovou podporu i mimo plán 5Cs. Co nejvyšší důvěryhodnosti Seznamu a všech projektů týkajících se světového dědictví se UNESCO snaží mnohými cestami. Celkově se snaží UNESCO o transparentnost všech svých plánů, nakládání s financemi a jejich distribuování a v tomto případě hlavně důvěryhodnosti v ní samou jako organizaci zaštiťující Seznam světového dědictví a ochranu statků, které jsou na tomto seznamu zapsané.

Pro zvýšení důvěryhodnosti Seznamu světového dědictví vydává Výbor mnoho opatření, která vedou především k vyvážení Seznamu. Taková opatření byla naznačena již výše, a proto můžeme tyto snahy jen krátce shrnout. Jsou jimi podpora rozvojových zemí na úkor dominance Evropy, vytvoření menších pracovních skupin, které jsou lépe schopny porozumět statkům a problémům v dané lokalitě, pořádání meetingů v oblastech rozvojového světa a tím podtrhnout jejich podporu, vytvoření nových, volnějších kritérií pro zápis na Seznam nebo specifikování úplně nových typů statků (např. kulturní krajiny), zlepšení sledování ochrany zapsaných statků, přijetí mnoha nových států k Úmluvě, zadání požadavku na vytvoření indikativních seznamů atd.

⁷⁸ WHC-07/31.COM/13B, 1-4.

⁷⁹ Budapešťská deklarace o světovém dědictví.

5. Výsledky Globální strategie v letech 2005 – 2008

Během let 2005-2008 proběhlo mnoho jednání hlavně nad pojmem výjimečné světové hodnoty a vyhodnotily se výsledky 1. cyklu periodického monitoringu statků. Mimo tato dvě hlavní témata se pokračovalo v postupech navržených Akčním plánem, několikrát se změnilo znění Operačních směrnic, přijal se plán „5Cs“, jednalo se o jeho nastavení a fungování (mnoho jednání proběhlo nad bodem zefektivňování a budování schopností a dovedností).

Výsledky, které Globální strategie přinesla do této doby, dovedly Výbor k otázce, zda je pojem výjimečné světové hodnoty chápán stejně ve všech oblastech světa a všemi zúčastněnými stranami a poradními orgány. Pro vyjasnění této otázky nechal Výbor svolat mimořádné setkání odborníků nad otázkou výjimečné světové hodnoty (Ruská federace, 2005)⁸⁰. Z tohoto setkání vzešel seznam doporučení, která by vedla k lepší identifikaci statků s výjimečnou světovou hodnotou. To by pak umožnilo členským státům, jejichž statky jsou na Seznamu zastoupeny málo nebo vůbec, zlepšit kvalitu nominací a následně úspěšné zápisy na Seznam světového dědictví. Současně se řešila otázka nalézání finančních zdrojů pro udržení a zachování světového dědictví v méně rozvinutých oblastech.⁸¹

Druhým krokem k prohlášení výjimečné světové hodnoty bylo vytvoření dvou kompendií k výkladu a uplatňování výjimečné světové hodnoty. Tato kompendia vznikla ve spolupráci Výboru a poradních orgánů a měla za úkol zhodnotit dosavadní rozhodnutí vydaná Výborem a vytvořit tak návod s pokyny pro uplatňování a interpretaci výjimečné světové hodnoty, které byly předloženy na 31. zasedání Výboru v roce 2008.⁸²

Na základě pravidelného monitoringu, jehož první cyklus proběhl v letech 2000-2006, byly předloženy programy, které měly zlepšit provádění Globální strategie v málo zastoupených oblastech jako Afrika a Tichomořské oblasti. Na základě těchto dokumentů byl ustaven profesionální tým a Fond afrického světového dědictví, který pomohl k zvýšení zápisů statků této oblasti na Seznam a vytvoření indikativních seznamů.⁸³ Program podpory Tichomořské

⁸⁰ Na základě rozhodnutí z 28. zasedání a mimořádného jednání Výboru (WHC.04 /7 EXT.COM/17) bylo uspořádáno toto setkání odborníků nad otázkou výjimečné světové hodnoty (WHC-05/29 COM/9, 1).

⁸¹ WHC-07/16.GA/9, 3.

⁸² WHC-07/31.COM/9.

⁸³ WHC-07/16.GA/9, 4.

oblasti s názvem Pacific 2009 měl za úkol připojit k Úmluvě všechny tichomořské státy⁸⁴. Úspěšnost tohoto programu je zřejmá, v roce 2000 byly součástí Úmluvy pouze 2 tichomořské státy a k roku 2007 bylo členem Úmluvy 11 tichomořských států. Současně se zvýšil počet zápisů na Seznam, vytvoření indikativních seznamů a proběhlo několik odborných setkání, která měla za úkol odhalit statky s výjimečnou světovou hodnotou.⁸⁵

Posledním významným úspěchem této etapy Globální strategie bylo zveřejnění indikativních seznamů na stránkách Centra světového dědictví (<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/>).⁸⁶

Projekty, programy a strategie, které byly přijaty nebo navrženy do dnešní doby jsou stále projednávány, případně jsou na začátku fungování, a proto není možné objektivně zhodnotit jejich účinnost. Tyto programy jsou například: Strategie pro snižování rizik katastrof pro statky světového dědictví, Program světového dědictví pro turistiku, Úmluva o ochraně světového dědictví a udržitelný rozvoj a program Ochrany palestinského kulturního a přírodního dědictví (volně přeloženo z originálu).⁸⁷

V současné době je proto důležitý pohled do budoucnosti a zajištění větší důvěryhodnosti, reprezentativnosti a vyváženosti Seznamu světového dědictví.

⁸⁴ Pro tichomořské státy se užívá označení PIC (Pacific Islands Countries) a řadí se sem Cookovy ostrovy, Mikronésie, Fidži, Kiribati, Nauru, Niue, Palau, Papua Nová Guinea, Marshallovy ostrovy, Samoa, Šalamounovy ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanuatu a Východní Timor.

⁸⁵ WHC-07/16.GA/9, 4.

⁸⁶ WHC-03/27.COM/8A.

⁸⁷ Strategy for Disaster Risk Reduction in World Heritage properties, World Heritage Tourism Programme, World Heritage Convention and sustainable development, Protection of the Palestinian cultural and natural heritage.

6. Budoucnost Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Myšlenka vytvořit program Budoucnosti Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví vznikla na základě tehdy blížícího se 40. výročí Úmluvy a současně vyhlídky na 1000. zapsaný statek na Seznam. Výbor světového dědictví se proto rozhodl na svém 32. zasedání v roce 2008 v Quebecu uspořádat seminář, který by toto téma obsáhl. Seminář, který měl reflektovat budoucnost Úmluvy, proběhl v pařížském sídle organizace UNESCO v roce 2009 a účastni byli odborníci členských států, ICOMOS, IUCN, nevládních organizací a zástupci organizace UNESCO. Diskuze, která proběhla na základě předem připravených písemných podkladů, se týkala témat systému světového dědictví, zachování a udržitelného rozvoje a hodnot, zpráv a odkazu Úmluvy. Výsledky z tohoto semináře byly Výboru předloženy na jeho 33. zasedání. „Seminář vyhodnotil úspěchy uplynulých 40 let ochrany dědictví Úmluvou a byl směřován k výzvám a příležitostem presentovaným úspěchem, zvýšenou komplikovaností a rozdílností provádění Úmluvy.“⁸⁸

Na základě tohoto semináře a dalšího projednávání na zasedání Výboru vznikl Strategický plán realizace Úmluvy o světovém dědictví: 2012 - 2022. Tento plán má zaručit, „že si Úmluva zachová status důvěryhodné mezinárodní společnosti, která zaručuje identifikaci a konzervaci kulturních a přírodních památek. Plán usiluje o využití všech sil Úmluvy tak, aby pomohla Výboru přizpůsobit nový kontext a maximalizovat možnosti identifikace, ochrany, konzervace a prezentace světového dědictví a jeho předání budoucím generacím.“⁸⁹

Seminář odhalil přednosti, slabosti, příležitosti a hrozby Úmluvy a shrnul je do následujících bodů:

- Přednosti: 40 let trvání Úmluvy; mezivládní dohoda a vzájemná shoda členských států; téměř univerzální členství, které zahrnuje rozvojové i vyspělé země.
- Slabosti: pomalu přijímané změny; zaměření na zápis statků na Seznam jako konečného cíle a s tím spojené opomíjení další péče o statek a jeho okolí; členské státy, poradní orgány a Výbor rozdílně chápou Úmluvu, výjimečnou světovou hodnotu a správní standardy;

⁸⁸ „The workshop provided a rich reflection on the achievements of nearly forty years of heritage protection through the Convention and addressed the challenges and opportunities presented by the success, growing complexity and diversity of the implementation of the Convention“ WHC-09/33.COM/14A, 2.

⁸⁹ WHC-11/18.GA/11, 3.

redukce technické základy pro rozhodování; zvýšení pracovního vytížení Výboru, Sekretariátu a poradních orgánů.

- Příležitosti: Úmluva jako součást Organizace spojených národů a možnost navázání silných vztahů s ostatními mezinárodními dohodami a společenstvími; památky jako hnací mechanismus pro udržitelný rozvoj; možnost zlepšení obchodních systémů, plánů a praxe, možnost spojení s podporou občanské společnosti; nové technologie umožňující rychlejší a výkonnější šíření vědomostí a rozšiřování znalostí
- Hrozby: Tlak na rozpočet vzhledem k univerzálnosti členství a zpomalování globální ekonomiky; objevují se podobné organizace a seznamy jako Úmluva; politický, environmentální a sociální tlak na statky.⁹⁰

Mimo těchto výzev a úskalí, kterým budou muset členské státy, Výbor a poradní orgány v nejbližších letech čelit, budou také muset sledovat, jak jsou realizována jednotlivá z „pěti C“. Důležitou roli ve formování budoucí politiky hrají tradiční účastníci – Výbor, členské státy a poradní orgány – které bude potřeba povzbudit, podpořit a pomoci jim při plnění jejich závazků, které mají vůči Úmluvě. Současně také bude důležité zaručit pocit propojení místních, národních a mezinárodních společenství (communities) s výhodami, které plynou ze světového dědictví. Naplňování důvěryhodnosti Úmluvy (credibility) se přímo váže k udržování a konzervaci statků, posílení schopností a dovedností (capacity building) a zlepšení komunikace mezi jednotlivými účastníky Úmluvy. Každý ze statků musí naplňovat nejvyšší požadavky tak, aby mohl přenášet hodnotu a kvalitu Úmluvy pro budoucí generace. Zapsání statku na Seznam světového dědictví není konečným cílem, důležité je statek zachovat pro budoucí generace (conservation) a udržet jeho rozvoj. Zlepšení komunikace (communication) povede ke zvýšení povědomí a znalostí o objektech světového dědictví a zvýší tak povinnost na jeho zachování. Do budoucna bude kladen ještě větší důraz na zlepšení dialogu o indikativních seznamech, nominacích statků, schvalovacím procesu, zápisu na Seznam a konzervačních a monitorovacích aktivitách. Stejně tak vzniká potřeba rozvíjet schopnosti a znalosti, které zaručí, že Úmluva a světové dědictví ob stojí ve svých vlastnostech i v neustále se měnícím světě.⁹¹

⁹⁰ WHC-11/18.GA/11, 4.

⁹¹ WHC-11/18.GA/11, 5-6.

Závěr

Globální strategie přináší řadu změn v politice zápisu statků na Seznam světového dědictví. Tyto změny se nesou v duchu pozitivním, ale i negativním. Největší úskalí Úmluvy a Globální strategie je prozatím v ne zcela přesně specifikované výjimečné světové hodnotě. I když je tato hodnota vyjádřena v kritériích Operačních směrnic, stále není zcela transparentní⁹². Proběhlo sice mnoho odborných diskuzí na toto téma, ale závěrečné stanovisko nebylo nikdy vydáno. Při nominaci na Seznam může nejasná definice výjimečné světové hodnoty působit na členské státy negativně ve smyslu obavy o naplnění tohoto kritéria a nároků na jeho zachování. V tomto případě může dojít až k extrémům, jako uvažování členského státu nad zrušením nebo přehodnocením nominace a posléze vyškrtnutím statku z indikativního seznamu s odůvodněním, že stát nemá prostředky na udržení výjimečné světové hodnoty statku.

Někteří akademici zachází až k otázkám legitimacy Seznamu, kdy zdůrazňují, že myšlenka Úmluvy a ochrany světového dědictví Seznamem vzešla ze západního světa a nastavila hodnocení výjimečné světové hodnoty podle jeho měřítek. Státy západního světa se proto mohou zdát být zvýhodněny. Otázka je, do jaké míry jsou zvýhodněny díky nastavení kritérií nebo své vlastní vyspělosti a zkušenostem. Podle mého názoru se tato myšlenka měla brát v potaz na počátku, kdy Úmluva vznikala, ale sama Globální strategie nastavila nová pravidla a zvýšila zájem a pomoc rozvojovým státům. Právě tato strategie byla přijata proto, aby vyvážila Seznam světového dědictví a cíl jeho vyváženosti, důvěryhodnosti a reprezentativnosti vidí ve spravedlivém zastoupení všech typů statků a regionů. Důkazem toho je, že na podporu rozvojových států (po stránce finanční, odborné a technické) vydává Výbor, poradní orgány i členské státy nemalé úsilí, mnoho energie a finančních prostředků.

Zápis statku na Seznam je prestižní záležitostí a s touto prestiží je spojen i politický, turistický a mediální zájem. Politické zájmy jsou především ve zviditelnění státu a ekonomickém přínosu se zvýšením turismu v dané lokalitě, který je přímo vázán na navýšení podnikatelské sféry a systému služeb v dané lokalitě. Tento přínos sebou ovšem nese i mnohá úskalí jako například politický tlak na Výbor při zápisu statku na Seznam, který může vést až k pochybným volbám, jako tomu bylo v roce 1997, kdy bylo na Seznam

⁹² Připomeňme současnou definici výjimečné světové hodnoty: „představuje takový mimořádný kulturní a/nebo přírodní význam, který přesahuje národní hranice; je to hodnota stejně cenná pro současné, jakož i pro budoucí generace lidstva jako celku...“ Operační směrnice odst. 49.

zapsáno 10 italských statků současně. Takové „handlování“ si musí Výbor světového dědictví pečlivě kontrolovat.

I přes přijetí Globální strategie a veškerou podporu rozvojových států, změny Operačních směrnic ve prospěch přírodního a smíšeného dědictví a v podstatě zastavení zápisu přezastoupených statků, nedošlo k výraznému pokroku ve vyváženosti Seznamu. Pro představu vývoje zápisu statků na Seznam bylo v roce 1994 na Seznamu zapsáno 410 statků, z toho 304 kulturních, 90 přírodních a 16 smíšených⁹³. Oproti tomu k 9. 2. 2013 je na Seznamu světového dědictví zapsáno 962 statků, z toho 745 kulturních, 188 přírodních a 29 smíšených, a to celkem v 157 zemích světa.⁹⁴ K porovnání můžeme využít i informace z května 2011 z dokumentu *Imbalance of World Heritage List: Did the UNESCO Strategy Work?*, kde je uvedeno, že „*Úmluva nyní zahrnuje 187 zemí a Seznam světového dědictví se skládá z 911 statků, 704 (nebo 77 procent) má kulturní charakter, 180 přírodní a 27 statků má smíšený charakter.*“⁹⁵ Viz grafický vývoj na následující straně, z kterého vyplývá, že i přes snahu uplatňovat Globální strategii, stále dochází k neúměrnému nárůstu kulturních statků oproti statkům smíšeným a přírodním.

Vyváženost Seznamu podle rozmístění statků může být silně zkreslená. Záleží na tom, podle jakého měřítka se rozložení statků určuje. Jako relevantní poměr může být brán počet statků na počet obyvatel země. Tento poměr počítá s tím, že státy s vysokým počtem obyvatel by měly mít na Seznamu zapsán větší počet statků než země s malým počtem obyvatel. Tomuto rozložení ovšem můžeme vytknout dvě negativa. Jedním z nich je fakt, že některé státy jsou malé rozlohou, ale početné obyvatelstvem a proto mají malý potenciál v zastoupení přírodních a smíšených statků. Druhé negativum spatřuji v civilizačních a historických proměnách planety, kdy musíme vzít v potaz, že výrazná kulturní produkce se v minulosti odehrávala v jiných lokalitách, než je tomu dnes. Takovým příkladem může být například Řecko, Itálie a Egypt, které dnes nemají zvláště velký počet obyvatel, ale vlastní obrovský potenciál statků s výjimečnou světovou hodnotou. Dalším relevantním poměrem v rozložení statků může být počet statků k rozloze státu. Ve větším státě je větší šance najít statek s potenciálem výjimečné světové hodnoty a proto se tento argument zdá přesvědčivější pro statky přírodní a smíšené.

Jistě pozitivním přínosem Globální strategie bylo odhalení disproporcí Seznamu. Připomeňme, že Výbor UNESCO si nechal v letech 1987 – 1993 vypracovat hloubkovou studii od organizace ICOMOS a IUCN, která poukázala na to, že je Seznam především zastoupen městy, křesťanskými

⁹³ <http://whc.unesco.org/en/globalstrategy/>, vyhledáno dne 4. května 2013.

⁹⁴ <http://whc.unesco.org/en/list/>, vyhledáno dne 4. května 2013.

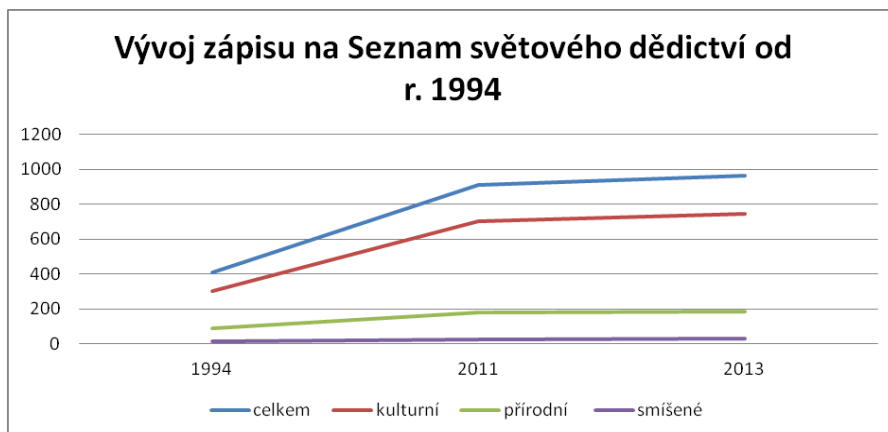
⁹⁵ „*The Convention now includes 187 countries,1 and the World Heritage List comprises 911 Sites,2 704 (or 77 percent) of which relate to culture, 180 to nature, and 27 are mixed, that is, combine cultural and natural heritage.*“ STEINER/FREY 2011, 2.

statky, elitní architekturou atd. na úkor tradiční kultury. Od roku 1994 proto UNESCO přijalo v rámci Globální strategie plán, kterým podpořilo zápis na Seznam méně zastoupených typů statků. S tímto plánem je spojen i plán podpory zapojení dosud nezapojených zemí, příprava indikativních seznamů a podpory statků z málo zastoupených zemí na úkor evropské dominance.

Přes všechna „ale“ můžeme s jistotou říct, že Seznam světového dědictví zajišťuje ochranu světového dědictví v míře, která dosud neexistovala a tak naplňuje hlavní cíl: Předat světové dědictví budoucím generacím.

Dalším nepochybným plus, který Seznam světového dědictví zaznamenal spolu s přijetím Globální strategie, je revidování náhledu na světové dědictví. Zpočátku bylo snahou organizace UNESCO chránit především monumentální památky. Za posledních 20 let došlo k posunu ve vědeckém poznání a došlo ke změně ve vnímání dědictví jako takového, především v odhlédnutí od statku jako solitéra a pohledu na statek v širším kulturně-politicko-geografickém celku. I když výsledky Globální strategie nevypovídají o její celkové úspěšnosti, k pokroku jistě došlo v ustanovení např. kulturních krajín, v rozmanitosti přístupů k jednotlivým statkům, k zřeteli na rozvojové státy a k zlepšení ochrany statků.

Kladně se také jeví přijetí strategie „5Cs“ díky níž se potřeba ochrany světových statků dostala mezi širší publikum.

Jak je vidět, každý krok přijatý organizací UNESCO s sebou nese výhody i nevýhody. Otázkou zůstává, jestli výhody plynoucí z přijatých opatření vyváží cenu, která se zaplatí za nevýhody s tím spojené.

I přes to, že UNESCO vydává nemalé částky a úsilí na podporu idejí Globální strategie a vyváženého, reprezentativního a důvěryhodného Seznamu otázkou zůstává, jestli ví, co si přesně od Globální strategie slibuje. Jak je

vidět, není úplně jasné, co by mělo být ukazatelem úspěšného plnění Globální strategie a není ani jasně vysvětleno, jak správně chápat výjimečnou světovou hodnotu, podle které jsou statky na Seznam zapisovány. Pokud bychom se na posuny v Seznamu podívali z výše naznačených hledisek, pokaždé bychom si mohli vybrat míru úspěšnosti Globální strategie. Nemožnost zhodnocení Globální strategie je jedním z nejvýznamnějších problémů. I přes to, že přijímané návrhy a změny vedou ke zlepšení Seznamu v duchu vyváženosti a reprezentativnosti, nevedou díky nemožnosti zhodnocení k důvěryhodnosti, spíše naopak.

UNESCO přijetím Globální strategie předložilo myšlenku, kterou je záhodno podporovat, ovšem na druhé straně ji není jednoduché realizovat. Postupnými (velmi pomalými) kroky dochází alespoň k částečnému naplňování tohoto ideálu. Jak bylo řečeno, je otázkou několika následujících let, jestli přijaté kroky budou efektivní nebo jestli bude Globální strategie dále setrvávat na „statu quo“.

Seznam použitých zkratk

ICCROM - Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování kulturních statků

ICOMOS - Mezinárodní rada pro památky a sídla

IUCN - Světová unie pro ochranu přírody

UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

OSN - Organizace spojených národů

PACT - Iniciativa pro spolupráci na poli zachování světového dědictví

Seznam literatury

ALBERT/RICHON/VIÑALS/WITCOMB 2012 - Marie-Theres ALBERT / Marielle RICHON / María José VIÑALS / Andrea WITCOMB: Community development through World Heritage, Paříž, 2012

ICOMOS 2004 - The World Heritage List: Filling the Gaps - an Action Plan for the Future, An Analysis by ICOMOS. Paříž 2004

KUČOVÁ 2009 – Věra KUČOVÁ: Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO. Praha 2009

KUČOVÁ/VLČKOVÁ 2012 – Věra KUČOVÁ / Jitka VLČKOVÁ: Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví a její významné výročí. In: Zprávy památkové péče, 72, 2012, 227-234.

OPERATIONAL GUIDELINES 2012 - Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris, 2012.

<http://whc.unesco.org/archive/opguide12-en.pdf>

PRESSOUYRE 1996 – Léone PRESSOUYRE: The World Heritage Convencion, twenty years later, Paříž 1996.

RÖSSLER 2001 - Mechtild RÖSSLER: UNESCO World Heritage Centre Background Document On UNESCO World Heritage Cultural Landscapes. Paříž, 2001.

STEINER/FREY 2011 – Lesse STEINER / BRUNO S. FREY: Imbalance of World Heritage list: Did the UNESCO Strategy Work? (Working Paper Series na Ekonomické fakultě Univerzity Curych). Curych 2011.

ŠTULC 2002 – Josef ŠTULC: 30. výročí Úmluvy a ochraně kulturního a přírodního dědictví, hrdá bilance a vážné stíny. In: Zprávy památkové péče 62, 2002, 241-245.

ÚMLUVA O OCHRANĚ SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ, 159/1991 Sb.

VLČKOVÁ/KUČOVÁ/BENEŠ 2001 – Jitka VLČKOVÁ / Věra KUČOVÁ / Michal BENEŠ: Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků. Praha, 2011.

WORLD HERITAGE INFORMATION KIT 2008 – World Heritage Information Kit, Paříž 2008.

ROZHODNUTÍ ORGANIZACE UNESCO (UNESCO Decision):

CC-78/CONF.OI0/10: Intergovernmental Committee For The Protection Of The World Cultural And Natural Heritage, Second Session. Paris, 1978.

http://whc.unesco.org/archive/1978/cc-78-conf010-10rev_e.pdf

WHC-03/27.COM/8A: Tentative Lists of States Parties, submitted as of 5 June 2003 in conformity with the Operational Guidelines. Paris, 2003.

<http://whc.unesco.org/archive/2003/whc03-27com-08ae.pdf>

WHC.04/7 EXT.COM/17: Seventh Extraordinary Session. Paris, 2004.

<http://whc.unesco.org/archive/2004/whc04-7extcom-17e.pdf>

WHC.04/28.COM/13: Evaluation of the Global Strategy for a representative, balanced and credible World Heritage List (1994 – 2004). Paris, 2004.

<http://whc.unesco.org/archive/2004/whc04-28com-13e.pdf>

WHC-05/29 COM/9: Assessment of the conclusions and recommendations of the special meeting of experts (Kazan, Russian Federation, 6-9 April 2005) established by Decision 28 COM 13.1

<http://whc.unesco.org/archive/2005/whc05-29com-09e.pdf>

WHC-07/31.COM/9: Discussion on the outstanding universal value, Paris, 2007.

<http://whc.unesco.org/archive/2007/whc07-31com-9e.pdf>

WHC-07/31.COM/13A: Evaluation of the results of the implementation of the Strategic Objectives of the Committee. Paris, 2007.

<http://whc.unesco.org/archive/2007/whc07-31com-13Ae.pdf>

WHC-07/31.COM/13B: Proposal for a 'Fifth C' to be added to the Strategic Objectives. Paris, 23 May 2007.

<http://whc.unesco.org/archive/2007/whc07-31com-13be.pdf>

WHC-09/33.COM/14A: Reflection on the future of the World Heritage Convention. Paris, 2009.

<http://whc.unesco.org/archive/2009/whc09-33com-14Ae.pdf>

WHC-11/18.GA/11: Future of the World Heritage Convention. Paris 2011.

<http://whc.unesco.org/archive/2011/whc11-18ga-11-en.pdf>

WHC-11/35.COM/9B: Global Strategy for a representative, balanced and credible World Heritage List: Presentation and adoption of the World Heritage strategy for capacity building. Paris, 2011.

<http://whc.unesco.org/archive/2011/whc11-35com-9Be.pdf>

WHC-94/CONF.0003/INF.6: Expert Meeting on the „Global Strategy“ and thematic studies for a representative World Heritage List. Paris, 1994.

<http://whc.unesco.org/archive/1994/whc-94-conf003-inf6e.pdf>

INTERNET:

<http://whc.unesco.org/en/convention/#Brief-History>,

vyhledáno 9. února 2013

<http://whc.unesco.org/en/criteria/>,

vyhledáno dne 8. března 2013

<http://whc.unesco.org/en/soc/>,

vyhledání 30. března 2013

<http://whc.unesco.org/uploads/pages/documents/document-38-2.pdf>,

vyhledáno dne 4. května

http://www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy/unesco/Smernice_k_provedeni_Umluvy_pracovni_verze_2008_www.doc, vyhledáno 31. března 2013

Přílohy

ÚMLUVA o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Generální konference UNESCO, scházející se v Paříži ve dnech 17. října až 21. listopadu 1972 na svém sedmnáctém zasedání, majíc na paměti, že kulturnímu dědictví a přírodnímu dědictví ve stále větší míře hrozí zničení nejen v důsledku tradičních příčin rozkladu, ale i na základě měnících se sociálních a ekonomických podmínek, které situaci vyhrocují ještě hrozivějším jevy poškození či zničení;

berouc v úvahu, že ubývání či zničení kterékoliv položky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví všech národů světa;

berouc v úvahu, že ochrana tohoto dědictví na národní úrovni není často úplná kvůli rozsahu prostředků, jež vyžaduje, a kvůli nedostatečným ekonomickým, vědeckým a technickým zdrojům země, kde se vlastnictví, které má být chráněno, nachází;

připomínajíc, že Ústava Organizace stanovuje, že bude udržovat, zvětšovat a šířit znalosti zajišťováním ochrany světového dědictví a doporučováním nezbytných mezinárodních úmluv dotyčným národům;

berouc v úvahu, že stávající mezinárodní úmluvy, doporučení a rezoluce týkající se kulturního a přírodního vlastnictví ukazují, jaký význam má pro všechny národy světa ochránění tohoto jedinečného a nenahraditelného vlastnictví, a" náleží jakémukoliv národu;

berouc v úvahu, že části kulturního či přírodního dědictví mají výjimečný význam a z tohoto důvodu je třeba je zachovat jako součást světového dědictví lidstva jako celku;

berouc v úvahu, že vzhledem k objemu a závažnosti nových nebezpečí, jež ohrožují kulturní a přírodní dědictví, je povinností mezinárodního společenství jako celku účastnit se ochrany kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty tím, že bude poskytovat kolektivní pomoc, která, i když nebude nahrazovat opatření dotyčného státu, bude sloužit jako jeho účinné doplnění;

berouc v úvahu, že pro tento účel je nezbytné přijmout nová ustanovení formou úmluvy vytvářející účinný systém kolektivní ochrany kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty, organizovaný na stálém základě a v souladu s moderními vědeckými metodami;

rozhodnuvši, na svém šestnáctém zasedání, že tato otázka se stane předmětem mezinárodní úmluvy;
přijímá tohoto šestnáctého dne listopadu 1972 tuto Úmluvu.

I. Definice kulturního a přírodního dědictví

Článek 1

Pro účely této Úmluvy budou za "kulturní dědictví" považovány:
památníky:

architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

skupiny budov:

skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

lokality:

výtvořiny člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska.

Článek 2

Pro účely této Úmluvy budou za "přírodní dědictví" považovány:

přírodní jevy tvořené fyzickými a biologickými útvary nebo skupinami takovýchto útvarů, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z estetického či vědeckého hlediska;

geologické a fyziografické útvary a přesně vymezené oblasti, které tvoří místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody;

přírodní lokality, či přesně vymezené přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy.

Článek 3

Je v působnosti každé smluvní strany, aby určila a vymezila vlastnictví nacházející se na jejím území v souladu s čl. 1 a 2.

II. Národní ochrana a mezinárodní ochraně kulturního a přírodního dědictví

Článek 4

Každý smluvní stát uznává, že v první řadě je jeho povinností zabezpečit označení, ochranu, zachování, prezentování a předávání budoucím generacím kulturního a přírodního dědictví uvedeného v čl. 1 a 2 a nacházejícího se na jeho území. Za tímto účelem učiní vše při maximálním využití svých vlastních zdrojů, a tam, kde je to vhodné, spolu s mezinárodní pomocí a spoluprací, zejména finanční, uměleckou, vědeckou a technickou, jakou bude moci obdržet.

Článek 5

Za účelem zajištění účinných a aktuálních opatření na ochranu, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví nacházejícího se na území smluvního státu bude do té míry, jak to bude možné a odpovídající, usilovat:

- a) o přijetí všeobecné politiky zaměřené na posílení úlohy kulturního a přírodního dědictví v životě společnosti a začlenění ochrany tohoto dědictví do komplexních plánovacích programů;
- b) o vytvoření služeb na ochranu, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví a příslušnými zaměstnanci, majících prostředky na výkon těchto funkcí, na svých územích tam, kde takové služby neexistují;
- c) o rozvinutí vědeckých a technických studií a výzkumu a o vypracování metod práce, se kterými bude stát schopen působit proti nebezpečím, která ohrožují jeho kulturní nebo národní dědictví;
- d) o přijetí odpovídajících právních, vědeckých, technických, administrativních a finančních opatření potřebných pro označení, ochranu, zachování, prezentování a obnovu tohoto dědictví; a
- e) o podporu při vytváření nebo rozvíjení národních či regionálních středisek pro školení v oblasti ochrany, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví a o podporování vědeckého výzkumu v této oblasti.

Článek 6

1. Smluvní státy, plně respektující svrchovanost států, na jejichž území se nachází kulturní a přírodní dědictví zmíněné v čl. 1 a 2, a bez újmy vlastnickým právům určených vnitrostátním právním řádem uznávají, že takovéto dědictví tvoří světové dědictví, k jehož ochraně je povinností mezinárodního společenství spolupracovat jako celek.

2. Smluvní státy se zavazují, v souladu s ustanoveními této Úmluvy, že poskytnou svoji pomoc při určování, ochraně a zachování kulturního a přírodního dědictví uvedeného v odst. 2 a 4 čl. 11, pokud o toto státy, na jejichž území se dědictví nachází, požádají.

3. Každý smluvní stát se zavazuje, že nepodnikne jakákoliv svévolná opatření, jež by mohla přímo či nepřímo poškodit kulturní a přírodní dědictví zmíněné v čl. 1 a 2 nacházející se na území druhých smluvních států.

Článek 7

Pro účely této Úmluvy bude pod mezinárodní ochranou světového kulturního a přírodního dědictví chápáno vytvoření systému mezinárodní spolupráce a pomoci za účelem podpory smluvních států v jejich úsilí o zachování a určení tohoto dědictví.

III. Mezivládní výbor pro ochranu světového kulturního a přírodního dědictví

Článek 8

1. Tímto se v rámci UNESCO ustavuje Mezivládní výbor pro ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty, nazývaný "Výbor pro světové dědictví". Bude jej tvořit 15 smluvních států, které budou zvoleny smluvními státy, jež se sejdou k valnému shromáždění v průběhu řádného zasedání generální konference UNESCO. Počet států, členů Výboru, bude zvýšen na 21 od data řádného zasedání generální konference následujícího poté, co tato Úmluva vstoupí v platnost pro nejméně 40 států.

2. Volby členů Výboru zajistí spravedlivé zastoupení různých oblastí a kultur světa.

3. Zasedání Výboru se jako poradce může zúčastnit představitel Mezinárodního střediska pro studium zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římské středisko), představitel Mezinárodní rady pro památkovou péči (ICOMOS) a představitel Mezinárodního svazu pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN), k nimž mohou dále přistoupit, na žádost smluvních států scházejících se na valném shromáždění v průběhu řádných zasedání generální konference UNESCO, představitelé ostatních mezivládních nebo nevládních organizací podobného zaměření.

Článek 9

1. Funkční období států - členů Výboru pro světové dědictví bude začínat koncem řádného zasedání generální konference, v jejímž průběhu budou zvoleny, a bude ukončeno do konce jejího třetího následného řádného zasedání.

2. Funkční období jedné třetiny členů určených při prvních volbách však bude ukončeno na konci prvního řádného zasedání generální konference následujícího po zasedání, na kterém byly zvoleni, a funkční období další třetiny členů určených v tutéž dobu bude ukončeno na konci druhého řádného zasedání generální konference následujícího po zasedání, na kterém byli zvoleni. Jména těchto členů budou určena losem předsedou generální konference UNESCO po prvních volbách.

3. Státy - členové Výboru vyberou jako své představitele osoby kvalifikované v oblasti kulturního či přírodního dědictví.

Článek 10

1. Výbor pro světové dědictví přijme svůj jednací řád.

2. Výbor může kdykoliv pozvat k účasti na svém zasedání za účelem konzultace k jednotlivým otázkám veřejné či soukromé organizace nebo jednotlivce.

Článek 11

1. Každý smluvní stát předloží, pokud to bude možné, Výboru pro světové dědictví soupis vlastnictví tvořícího součást kulturního a přírodního dědictví, který se nachází na jeho území a odpovídá požadavkům na zahrnutí do seznamu uvedeného v odst. 2 tohoto článku. Tento soupis, který nebude považován za vyčerpávající, bude zahrnovat dokumentaci týkající se umístění tohoto vlastnictví a jeho významu.

2. Na základě soupisů předložených státy v souladu s odst. 1 Výbor založí, bude aktualizovat a publikovat pod názvem "Seznam světového dědictví" seznam vlastnictví tvořícího část kulturního a přírodního dědictví, jak je definováno v čl. 1 a 2 této Úmluvy, který považuje za vlastnictví mající výjimečnou světovou hodnotu dle takových kritérií, jaká stanoví. Aktualizovaný seznam bude rozesílán nejméně každé dva roky.

3. Zahrnutí vlastnictví do Seznamu světového dědictví vyžaduje souhlas dotyčného státu. Zahrnutí vlastnictví nacházejícího se na území, nad kterým si svrchovanou jurisdikci nárokuje více než jeden stát, v žádném případě nebude mít vliv na práva stran ve sporu.

4. Výbor založí, bude aktualizovat a publikovat, kdykoliv to budou okolnosti vyžadovat, pod názvem "Seznam světového dědictví v nebezpečí", seznam vlastnictví uvedeného v "Seznamu světového dědictví", na jehož zachování jsou potřebné větší operace a pro něž byla vyžádána pomoc dle této Úmluvy. Tento seznam bude obsahovat odhad nákladů na takovéto opatření. Do seznamu může být zahrnuto pouze takové vlastnictví, které tvoří součást kulturního a přírodního dědictví a hrozí mu závažné a zvláštní nebezpečí, jako

je hrozba zničení vyvolaná zrychleným chátráním, rozsáhlými veřejnými či soukromými projekty rychlého urbanistického či turistického rozvoje; ničení vyvolané změnami v používání či vlastnictví půdy, velké změny, jejichž příčina je neznáma; opuštění z jakéhokoliv důvodu; vypuknutí či hrozba ozbrojeného konfliktu; kalamity a pohromy hroživé požáry, zemětřesení a sesuvy půdy; sopečné erupce; změny hladiny vody, záplavy a přílivové vlny. Výbor může učinit kdykoliv, v případě naléhavé potřeby, nový záznam do "Seznamu světového dědictví v nebezpečí" a takovýto záznam okamžitě publikovat.

5. Výbor stanoví kritéria, na jejichž základě může být vlastnictví patřící ke kulturnímu či přírodnímu dědictví zahrnuto do jednoho ze seznamů uvedených v odst. 2 a 4 tohoto článku.

6. Před odmítnutím žádosti o zahrnutí do jednoho ze dvou seznamů uvedených v odst. 2 a 4 tohoto článku Výbor se poradí se smluvním státem, na jehož území se dotyčné kulturní či přírodní vlastnictví nachází.

7. Výbor bude, se souhlasem dotyčných států, koordinovat a podporovat studie a výzkum potřebný pro sestavení seznamů uvedených v odst. 2 a 4 tohoto článku.

Článek 12

Skutečnost, že vlastnictví patřící ke kulturnímu či přírodnímu dědictví nebylo zahrnuto do jednoho ze dvou seznamů zmíněných v odst. 2 a 4 článku 11, nebude v žádném případě vykládána tak, že nemá výjimečnou světovou hodnotu pro jiné účely než jsou ty, které vyplývají ze zahrnutí do těchto seznamů.

Článek 13

1. Výbor pro světové dědictví bude přijímat a studovat žádosti o mezinárodní pomoc sestavené smluvními státy, pokud jde o vlastnictví tvořící část kulturního a přírodního dědictví, které se nalézá na jejich území a je zahrnuto do seznamů uvedených v odst. 2 a 4 čl. 11 nebo je vhodné pro zařazení do těchto seznamů. Účelem takovýchto žádostí může být zabezpečení ochrany, zachování, prezentování či obnova takového vlastnictví.

2. Žádosti o mezinárodní pomoc dle odst. 1 tohoto článku se rovněž mohou týkat určení kulturního či přírodního vlastnictví definovaného v článku 1 a 2, pokud předběžné výzkumy ukázaly, že další zkoumání by bylo oprávněné.

3. Výbor rozhodne o akcích, jež mají být podniknuty ve věci těchto žádostí, tam, kde je to odpovídající, stanoví povahu a rozsah své pomoci a dá souhlas, aby jeho jménem byly s dotyčnou vládou uzavřeny potřebné dohody.

4. Výbor stanoví pořadí priorit pro své operace. Při tom bude mít na paměti, jaký význam má pro světové kulturní a přírodní dědictví vlastnictví požadující ochranu, potřebu poskytnout mezinárodní pomoc vlastnictví, který je nejrepresentativnější z hlediska přírodního životního prostředí či génia a dějin národů světa, naléhavost práce, jež má být vykonána, zdroje, které má k dispozici stát, na jehož území se ohrožené vlastnictví nalézají, a zejména rozsah, po který jsou schopny takovéto vlastnictví zabezpečit vlastními prostředky.

5. Výbor sestaví, bude aktualizovat a publikovat seznam objektů, kterým byla poskytnuta mezinárodní pomoc.

6. Výbor bude rozhodovat o použití zdrojů Fondu vytvořeného dle článku 15 této Úmluvy. Bude hledat způsoby, jak tyto zdroje rozmnožit a za tím účelem podnikne prospěšné kroky.

7. Výbor bude spolupracovat s mezinárodními a národními vládními a nevládními organizacemi sledujícími podobné cíle jako tato Úmluva. Za účelem plnění svých programů a projektů se Výbor může obracet na takovéto organizace, zejména na Mezinárodní středisko pro výzkum zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římské středisko), Mezinárodní radu pro památkovou péči (ICOMOS) a Mezinárodní svaz pro zachování přírody a přírodních zdrojů (IUCN), jakož i veřejné a soukromé orgány a jednotlivce.

8. Rozhodnutí Výboru budou přijímána dvoutřetinovou většinou členů přítomných a hlasujících. Většina členů Výboru bude tvořit kvorum.

Článek 14

1. Výboru pro světové dědictví bude pomáhat sekretariát jmenovaný generálním ředitelem UNESCO.

2. Generální ředitel UNESCO bude, využívaje v maximální možné míře služeb Mezinárodního střediska pro výzkum zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římského střediska), Mezinárodní rady pro památkovou péči (ICOMOS) a Mezinárodního svazu pro zachování přírody a přírodních zdrojů (IUCN) v oblastech daných jejich kompetencí a schopnostmi, připravovat dokumentaci Výboru a program jeho zasedání a bude zodpovídat za plnění jeho rozhodnutí.

IV. Fond na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví

Článek 15

1. Tímto se vytváří Fond na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví výjimečně světové hodnoty, nazývaný "fond světového dědictví".

2. Fond založí v souladu s ustanoveními finančních pravidel UNESCO depozitní fond.

3. Zdroje Fondu budou tvořit:

- a) povinné a dobrovolné příspěvky smluvních států,
- b) příspěvky, dary nebo odkazy, jež mohou poskytnout:
 - i) jiné státy;
 - ii) UNESCO, jiné organizace v rámci systému OSN, zejména UNDP či jiné mezivládní organizace; iii) veřejné či soukromé orgány nebo jednotlivci;
 - c) jakékoliv úroky připadající na zdroje Fondu;
- d) fondy vzniklé sbírkami a příjmy z akcí organizovaných ve prospěch Fondu;
- a
- e) veškeré další zdroje, jež jsou v souladu s předpisy Fondu, jak jsou navrženy Výborem pro světové dědictví.

4. Příspěvky do Fondu a jiné formy pomoci dané k dispozici Výboru mohou být použity pouze na takové účely, jaké určí Výbor. Výbor může přijmout příspěvky, jež mají být použity pouze na určitý program či projekt, za předpokladu, že Výbor rozhodne o realizaci takového programu či projektu. Žádné politické podmínky nesmějí být spojeny s příspěvky poskytovanými Fondem.

Článek 16

1. Bez újmy doplňkovým dobrovolným příspěvkům smluvní státy se zavazují, že budou platit pravidelně, každé dva roky, do Fondu světového dědictví příspěvky, jejichž výše, ve formě jednotné procentní sazby aplikované pro všechny státy, bude stanovena valným shromážděním smluvních států této Úmluvy, které se sejdou v průběhu zasedání generální konference UNESCO. Toto rozhodnutí valného shromáždění vyžaduje většinu přítomných a hlasujících smluvních stran, které neučinily prohlášení podle odst. 2 tohoto článku. Povinný příspěvek států stran Úmluvy v žádném případě nepřekročí 1 % příspěvku do řádného rozpočtu UNESCO.

2. Každý stát zmíněný v článku 31 nebo 32 této Úmluvy však může, v době ukládání své ratifikační listiny, listiny o přijetí či přistoupení, prohlásit, že nebude vázán ustanoveními odst. 1 tohoto článku.

3. Smluvní stát Úmluvy, který učinil prohlášení zmíněné v odstavci 2 tohoto článku, může uvedené prohlášení kdykoliv odvolat formou oznámení generálnímu řediteli UNESCO. Odvolání prohlášení však nenabude platnosti, pokud jde o povinný příspěvek splatný tímto státem do data následujícího valného shromáždění států stran Úmluvy.

4. Za účelem efektivního plánování své činnosti Výborem budou Smluvní státy, které učinily prohlášení v souladu s odst. 2 tohoto článku, platit své příspěvky pravidelně nejméně každé dva roky, a neměly by být nižší než příspěvky, které by měly zaplatit, kdyby byly vázány ustanoveními odst. 1 tohoto článku.

5. Smluvní stát, který se opožďuje s placením svého povinného či dobrovolného příspěvku za běžný rok a bezprostředně předcházející kalendářní rok, nebude zvolen za člena Výboru pro světové dědictví; toto ustanovení se nebude vztahovat na první volby.

Funkční období každého takového státu, který je již členem Výboru, skončí v době voleb stanovených v čl. 8 odst. 1 této Úmluvy.

Článek 17

Smluvní státy budou posuzovat či podporovat zakládání národních veřejných a soukromých nadací či sdružených, jejichž cílem je stimulovat poskytování darů na ochranu kulturního a přírodního dědictví, jak je definováno v článku 1 a 2 této Úmluvy.

Článek 18

Smluvní státy budou poskytovat svoji pomoc mezinárodním kampaním na vytváření fondů organizovaných pro Fond světového dědictví pod záštitou UNESCO. Budou usnadňovat sbírky pořádané za tímto účelem orgány zmíněnými v odst. 3 článku 15.

V. Podmínky a opatření pro mezinárodní pomoc

Článek 19

Každý smluvní stát může požádat o mezinárodní pomoc pro vlastnictví tvořící součást kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty nacházejícího se na jeho území. Spolu se svou žádostí předloží informace a dokumentaci v souladu s čl. 21, jakou má k dispozici a která umožní Výboru přijmout rozhodnutí.

Článek 20

V souladu s ustanovením odst. 2 článku 13 písm. c), článku 22 a článku 23 může být mezinárodní pomoc stanovená touto Úmluvou poskytnuta pouze v případě vlastnictví tvořícího součást kulturního a přírodního dědictví, u nějž Výbor pro světové dědictví rozhodl, nebo může rozhodnout, že bude zahrnuto do jednoho ze seznamů uvedených v odst. 2 a 4 článku 11.

Článek 21

1. Výbor pro světové dědictví stanoví postup, na jehož základě budou žádosti o mezinárodní pomoc posuzovány, přesně určí obsah žádosti, která by měla definovat uvažované opatření, nezbytnou práci, očekávané náklady na tuto operaci, stupeň naléhavosti a důvody, proč zdroje státu žádajícího o pomoc

nedovolují pokrýt všechny náklady. Takovéto žádosti musí být, pokaždé, kdy je to možné, podpořeny zprávami expertů.

2. Žádosti z důvodů pohrom či přírodních kalamit by měly být kvůli naléhavosti práce, již mohou zahrnovat, Výborem projednány přednostně, Výbor by pro takového nepředvídané události měl mít rezervní fond.

3. Před tím, než dospěje k rozhodnutí, provede Výbor takové průzkumy a konzultace, jež považuje za potřebné.

Článek 22

Pomoc poskytovaná Výborem pro světové dědictví může zahrnovat následující formy:

- a) výzkumy týkající se uměleckých, vědeckých a technických problémů vyplývajících z ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví, jak je zakotveno v odst. 2 a 4 článku 11 této Úmluvy;
- b) ustanovení expertů, techniků a zkušených pracovníků, aby bylo zajištěno správné provedení prací;
- c) školení pracovníků a specialistů na všech úrovních v oblasti označení, ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví;
- d) dodání zařízení, které dotyčný stát nevlastní nebo nemůže získat;
- e) půjčky s nízkým úrokem nebo bezúročné půjčky splatné na dlouhodobém základě;
- f) poskytnutí, ve výjimečných případech a ze zvláštních důvodů, nenávratných příspěvků.

Článek 23

Výbor pro světové dědictví může rovněž poskytnout mezinárodní pomoc národním nebo regionálním střediskům pro školení pracovníků a specialistů na všech úrovních v oblasti označování, ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví.

Článek 24

Podrobné vědecké, ekonomické a technické studie budou předcházet rozsáhlé mezinárodní pomoci. Tyto studie navrhnout nejmodernější techniku pro zachování, prezentování a obnovu přírodního a kulturního dědictví a budou v souladu s cíli této Úmluvy. Výzkumy budou rovněž hledat způsoby racionálního využití zdrojů, které má k dispozici dotyčný stát.

Článek 25

Jako všeobecné pravidlo bude platit, že mezinárodní společenství bude hradit pouze část nákladů na potřebné práce. Vklad státu těžícího z mezinárodní pomoci bude tvořit podstatný díl zdrojů věnovaných na každý program či projekt, ledaže by mu to jeho zdroje nedovolovaly.

Článek 26

Výbor pro světové dědictví a přijímající stát stanoví v dohodě, kterou uzavřou, podmínky, za nichž se bude program či projekt, na nějž se poskytuje mezinárodní pomoc dle této Úmluvy, realizovat. Zodpovědností státu přijímajícího takovouto mezinárodní pomoc bude pokračovat při dodržení podmínek stanovených v dohodě v ochraně, zachování a prezentování vlastnictví, které bylo takto zajištěno.

VI. Vzdělávací programy

Článek 27

1. Smluvní státy budou usilovat všemi odpovídajícími prostředky a zejména prostřednictvím vzdělávacích a informačních programů o to, aby jejich národy ve stále větší míře oceňovaly a respektovaly kulturní a přírodní dědictví definované v čl. 1 a 2 Úmluvy.

2. Smluvní státy se zavazují, že budou široce informovat veřejnost o nebezpečích, jež ohrožují toto dědictví, a o akcích uskutečňovaných na základě této Úmluvy.

Článek 28

Smluvní státy, které přijmou mezinárodní pomoc dle Úmluvy, přijmou odpovídající opatření k tomu, aby vešel ve známost význam vlastnictví, na který byla přijata pomoc, a úloha, již takováto pomoc sehrává.

VII. Zprávy

Článek 29

1. Smluvní státy budou informovat ve zprávách, které předloží generální konferenci UNESCO v termínu a způsobem, jaký tato stanoví, o právních a administrativních opatřeních, která přijaly, a o ostatních opatřeních, jež podnikly za účelem provádění této Úmluvy, spolu s podrobnostmi o zkušenostech, jež získaly v této oblasti.

2. Tyto zprávy budou dávány na vědomí Výboru pro světové dědictví.

3. Na každém řádném zasedání generální konference UNESCO bude Výbor předkládat zprávu o své činnosti.

VIII. Závěrečná ustanovení

Článek 30

Tato Úmluva je vyhotovena v arabštině, angličtině, francouzštině, ruštině a španělštině, přičemž všech pět znění má stejnou platnost.

Článek 31

1. Tato Úmluva podléhá ratifikaci či přijetí členskými státy UNESCO v souladu s jejich příslušnými ústavními postupy.

2. Ratifikační listiny či listiny o přijetí budou uloženy u generálního ředitele UNESCO.

Článek 32

1. Tato Úmluva bude otevřena k přístupu všem státům, jež nejsou členy UNESCO a které generální konference Organizace vyzve k přístupu.

2. Přístup vstoupí v platnost uložením listiny o přístupu u generálního ředitele UNESCO.

Článek 33

Tato Úmluva vstoupí v platnost tři měsíce po uložení dvacáté ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu, avšak pouze pro ty státy, které svoje ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu uložily k tomuto datu nebo před ním. Pro každý jiný stát vstoupí v platnost tři měsíce po uložení jeho ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu.

Článek 34

Následující ustanovení budou platit pro ty smluvní státy, které mají federální nebo necentralistický ústavní systém:

a) pokud jde o ustanovení této Úmluvy, jejichž plnění spadá do jurisdikce federální nebo centrální legislativní síly, budou závazky federální nebo centrální vlády stejné jako pro smluvní státy, které nejsou federálními státy;

b) pokud jde o ustanovení této Úmluvy, jejichž plnění spadá do jurisdikce jednotlivých dílčích států, zemí, provincií nebo kantonů, jež nejsou vázány ústavním systémem federace k přijetí legislativních opatření, bude federální vláda informovat příslušné orgány takovýchto států, zemí, provincií nebo kantonů o uvedených opatřeních spolu se svým doporučením k jejich přijetí.

Článek 35

1. Každý smluvní stát může Úmluvu vypovědět.
2. Výpověď bude oznámena písemně listinou uloženou u generálního ředitele UNESCO.
3. Výpověď vstoupí v platnost dvanáct měsíců po přijetí výpovědní listiny a nebude mít vliv na finanční závazky vypovídající státu do data, k němuž výpověď nabude platnost.

Článek 36

Generální ředitel UNESCO bude informovat členské státy Organizace, státy, které nejsou členy Organizace, uvedené v čl. 32, jakož i OSN o uložení všech ratifikačních listin, listin o přijetí nebo přístupu uvedených v čl. 31 a 32, jakož i o výpovědích Úmluvy uvedených v čl. 35.

Článek 37

1. Tato Úmluva může být změna generální konferencí UNESCO. Jakákoliv změna však bude závazná pouze pro ty státy, které se stanou stranami změněné Úmluvy.
2. Pokud by generální konference přijala novou Úmluvu měnící celou tuto Úmluvu nebo její část, pak, pokud nová Úmluva nestanoví jinak, tato Úmluva přestává být otevřena pro ratifikaci, přijetí či přístup od data, kdy nová změněná Úmluva vstoupí v platnost.

Článek 38

V souladu s čl. 102 Charty OSN bude tato Úmluva na žádost generálního ředitele UNESCO registrována v sekretariátu OSN.

Dáno v Paříži tohoto dvacátého třetího dne listopadu 1972, ve dvou původních vyhotoveních nesoucích podpis předsedy sedmnáctého zasedání generální konference UNESCO a jejichž potvrzené ověřené kopie budou zaslány všem státům uvedeným v čl. 31 a 32, jakož i OSN. Výše uvedené je původním textem Doporučení řádně přijatého generální konferencí UNESCO na jejím sedmnáctém zasedání, které se konalo v Paříži a bylo prohlášeno za ukončené dvacátého prvního dne listopadu 1972. Na důkaz čehož jsme připojili své podpisy tohoto dvacátého prvního dne listopadu 1972.

